

**”MAHDOLLISUUS TEHDÄ KAKSI
ELÄMÄÄ ONNELLISEKSI” –
Adoptioprosessi yksinadoptoineiden
kokemana**

Silja Kallioinen

**Opinnäytetyö
Joulukuu 2006**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijä Silja Kallioinen	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 55+3	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi ”MAHDOLLISUUS TEHDÄ KAKSI ELÄMÄÄ ONNELLISEKSI” – Adoptioprosessi yksinadoptoineiden kokemana		
Koulutusohjelma Sosionomi (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Marja-Liisa Kokko		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää millaisia kokemuksia yksinadoptoineilla oli adoptioprosessin eri vaiheista ja millaiset tekijät vaikuttivat adoptiopäätöksen tekemiseen. Lisäksi tavoitteena oli tutkia millaisia asenteita ja ennakkoluuloja yksinadoptoinneet ovat lähiympäristössään kohdanneet ennen ja jälkeen lapsen saapumisen. Opinnäytetyö tehtiin yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimiston kanssa.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelun avulla. Haastatteluihin osallistui kolme yksinadoptoinutta äitiä.</p> <p>Haastatellut äidit kertoivat adoptiopäätöksen tekemisen olleen heille luonnollinen ja oikea ratkaisu. Adoptioneuvontaa he pitivät hyvänä aikana tarkastella omaa elämäntilannetta ja valmiuksia tulevan lapsen näkökulmasta. Neuvonta nähtiin myös ongelmakeskeisenä ja sisällöltään puutteellisena. Haastateltavat kertoivat saaneensa ympäristöltään paljon rohkaisevaa palautetta, mutta myös varoituksia yksinhuoltajaperheen arjen rankkuudesta. Osa haastateltavien ystäväistä ja sukulaisista oli suhtautunut adoptiopäätökseen myönteisesti ja osa varauksellisesti, mutta viimeistään lapsen tulon jälkeen hänet hyväksyttiin nopeasti lähiyhteisön ja suvun jäseneksi. Osa haastateltavista koki, että viranomaisilla oli liian vähän tietoa kansainvälisistä adoptioista.</p>		
Avainsanat (asiasanat) adoptio, yksinhuoltajuus, yksinhakija, äitiys		
Muut tiedot		

Author Silja Kallioinen	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 55+3	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title "A POSSIBILITY TO MAKE TWO LIVES HAPPY" – Single Adoptive Parents' Experiences of Adoption Process		
Degree Programme Degree Programme in Social Services		
Tutor Marja-Liisa Kokko		
Assigned by		
Abstract The aim of this study was to find out what kind of experiences single adoptive parents had in different phases of their adoption processes. The purpose was also to get information about the reasons that led single women to adopt a child on their own and how the environment reacted to their decision. The Bachelor's thesis was made with cooperation with Save the Children's Central Finland Regional Office. The nature of the research was qualitative and the material was collected with a thematic interview. The interviews were analysed by using certain themes. Three single adoptive mothers were interviewed for this study. The interviewed mothers said that making the decision of adoption was easy to make and it was the right solution for them. They thought that adoption counselling gave them time to ponder their motives and resources in child's perspective. They also said that the counselling was too much concentrated on possible problems they could face with the child in the future. The mothers had got positive and encouraging feedback from their friends and relatives but also warnings about how hard everyday life could be with the child. Most of the persons that weren't very keen on adoption changed their mind after the adopted child had come to Finland. The child was warmly welcome, eventually. Some of the interviewed mothers experienced that authorities didn't have enough knowledge or information of international adoption.		
Keywords Adoption, single parenthood, single parent adoption, motherhood		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	2
2 PERHE MUUTOSTEN KOURISSA.....	4
2.1 Perheen ja erilaisten perhemuotojen määrittelyminen	4
2.2 Historiallinen näkökulma perhe-elämään	6
2.3 Perheenäidistä oman tiensä etsijäksi.....	8
2.4 Perinteinen isä vs. pehmoisä	11
2.5 Perherakenteen muutos lapsen näkökulmasta	12
3 AVIOTTOMASTA ÄITIYDESTÄ YKSIHUOLTAJUUTEEN.....	14
3.1 Itsenäinen äitiys naisen valintana	16
3.2 Tarvitaanko miestä vain sukusolujen luovuttajaksi?.....	17
4 ADOPTIO	19
4.1 Adoptiolainsäädäntö	21
4.2 Adoptioprosessi	22
4.3 Adoptiovanhemmuus	23
4.4 Adoptoiminen yksin.....	26
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	29
5.1 Tutkimuskysymykset.....	29
5.2 Tutkimusmenetelmät.....	30
5.3 Aineiston keruu	30
5.4 Aineiston purku	31
6 KESKEISIMMÄT TUTKIMUSTULOKSET	32
6.1 Haastateltavien taustatiedot.....	32
6.2 Elämäntilanne ennen adoptiota	33
6.3 Adoptioeuvonta.....	35
6.4 Lapsen odotusaika ja saapuminen Suomeen	37
6.5 Elämä lapsen saapumisen jälkeen.....	38
6.6 Yhden vanhemman perhe.....	42
6.7 Jatkotutkimushaasteet	46
7 POHDINTA.....	47
LÄHTEET	51
LIITTEET.....	56
Liite 1 Teemahaastattelu.....	56

1 JOHDANTO

Perhettä on läpi vuosisatojen pidetty yhteiskunnan perusyksikkönä ja ihmiselämään olennaisena osana kuuluvana instituutiona. Perheen ja siihen kuuluvien jäsenten määrittäminen ei kuitenkaan ole niin yksinkertaista kuin ensisilmäyksellä voisi kuvitella. Länsimaiseen ajattelutapaan on viimeisten kahdensadan vuoden ajan vahvasti kuulunut niin sanotun ydinperheen ihannoiminen ja tavoittelemineen (Utrio 2001, 345). Perheen perustamisen edellytyksenä oli naisen ja miehen välille solmittu avioliitto, johon odotettiin syntyväksi biologisia lapsia. Aviomiehen tehtävänä oli tuoda leipä pöytään ja vaimon rooli käsitti lapsista ja kodista huolehtimisen miehensä palvelemista unohtamatta. Näin siis ainakin nykynaisen perspektiivistä katsottuna.

Olen aina ollut sitä mieltä, että yksilön tulee voida itse päättää omaa elämäänsä koskevista asioista, myös perheen perustamiseen liittyvissä valinnoissa. 2000-luvulla elävänä naisena tunnen suurta helpotusta siitä, että voin itsenäisesti valita oman tapani elää ilman painostusta avioliittoon tai äitiyteen sekä voin myös määrätä omasta kehostani. Vielä vuosikymmeniä sitten olisin elänyt joko aviomiehen käskyvallan alla avioliitossa tai häpeällisesti naimattomana, vanhana piikana. Tai mikä pahinta, olisin voinut saada aviottoman lapsen ja mahdollisesti ainoana vaihtoehtona joutunut luovuttamaan lapsen kasvattiperheeseen yhteiskunnallisen tukijärjestelmän puuttumisen sekä jyrkkien asenteiden vuoksi. "Au-lapsen" saaminen olisi tehnyt minusta oivan esimerkin siivettömänä ja moraalittomana naisena, jonka kohtalo oli maksaa vääristä teoistaan suunnattomalla häpeällä.

Mielenkiintoni opinnäytetyöni aihetta, yksin lapsen adoptioineita, kohtaan heräsi juuri kysymyksestä yksilönvapaudesta päättää omasta elämästään ja perheen perustamisesta. Erityisesti historiallisten faktojen valossa perherakenteen ja yleisten asenteiden muutos esimerkiksi avioliittoa ja aviotonta äitiyttä kohtaan on moninaisuudessaan ajatuksia herättävä teema. 1980-luvulla syntyneenä koen erilaisten elämäntapojen ja yksilönvapauden olevan itsensäselvyyksiä nykyisessä yhteiskunnassamme. Ympärilleni katsoessani kuitenkin huomaa ajatusteni erilaisuuden hyväksymisestä olevan osittain kuplaa. Vaikka ennakkoluulot ja asenteet valtavirrasta poikkeavia valintoja tekeviä

ihmisiä kohtaan ovatkin kansainvälistymisen ja tasa-arvon kehityksen edetessä vähentyneet, eivät ne edelleenkään ole täysin irrallisia moralisoinnista sekä oikean ja väärän erottelemisesta.

Tutkimuksessani haluan tuoda esille perheen muutokseen liittyviä keskeisiä teemoja historiallisesta näkökulmasta nykyisyyteen sekä antaa äänen omaehtoisesta valinnan perhemuodostaan tehneille yksinadoptoineille naisille. Teoriaosuuden kantavina teemoina ovat yksinhuoltajuus ja itsenäinen äitiys tietoisena valintana, joista erityisesti yksinhuoltajuutta tarkastelen historiallisesta perspektiivistä. Ilman historian tuntemista ei voida ymmärtää nykyistä hetkeä ja sitä, kuinka sitä kohti ollaan kuljettu. Vielä vuosikymmeniä sitten adoptioon lapsensa luovuttaneet äidit olivat suurimmaksi osaksi naimattomia ja tekivät päätöksen luovuttamisesta yhteiskunnallisesta pakosta. Tänä päivänä yksin elävät voivat tehdä henkilökohtaisen ratkaisun lapsen saamisesta yksin, ilman avioliittoa tai pelkoa häpeästä.

Yksinadoptoineiden määrä on kasvanut 1980-luvulta uuden adoptiolainsäädännön ja kansainvälisen adoption yleistymisen myötä, mutta heidän kokemuksiaan ei ole Suomessa juurikaan tutkittu. Toivon voivani tuoda opinäytetyöni avulla esille yhden tavan muodostaa perhe ja tehdä adoptioon liittyviä asioita tunnetummaksi. Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimisto on mahdollistanut sopivien haastateltavien löytymisen tutkimukseeni ja antanut tukensa vielä niin vähän tutkittuun aiheeseen tarttumisessa.

2 PERHE MUUTOSTEN KOURISSA

2.1 Perheen ja erilaisten perhemuotojen määritteleminen

Perheen rakenteeseen liittyvät teemat ovat säilyneet samantyyppisinä aina 1990-luvulta nykypäivään saakka, minkä vuoksi vuonna 1994 kirjoitettu ja tekstissä lähteenä käyttämäni teos *Perhe* (toim. Pirkko Linna), on yhä käyttökelpoinen. Perheen käsitettä on tarkasteltava ennen kaikkea kulttuurisena ilmiönä (Arnkil 1994, 52). Perheen rakenne ja siihen kuuluvien jäsenten rooli määräytyvät eri ympäristöissä kukin omalla tavallaan. Sirpa Taskinen (1994, 5) kertoo afrikkalaisten heimoperheiden perustuvan varsin erilaiselle pohjalle kuin eurooppalaiset pienperheet. Niissä sosiaaliset vaikutteet määrittävät perheenjäsenten suhteet toisiinsa enemmän kuin biologiset tekijät ja yhteisön rooli esimerkiksi lasten kasvattamisessa on suuri. Länsimaiden yleisintä perhemuotoa ydinperhettä ei monessa muussa kulttuurissa pidetä todellisena perheenä laajan sukulaisverkoston puuttumisen vuoksi. Ydinperhe nähdään turvattomana kasvupaikkana erityisesti lasten näkökulmasta, sillä perhepiirissä sattuvan kuolemantapauksen tai avioeron perhe joutuu kohtaamaan ilman sukulaisyhteisöltään saamaansa apua.

Riitta Jallinoja (2000) toteaa perheen määrittelemisen vaikeaksi siitä syystä, että ihmiset määrittelevät sen kukin omalla tavallaan. Hänen mukaansa raja perheen ja ei-perheen välillä on hämärtyvässä, jolloin tuloksena on se, että jokaisella on lopulta oikeus määritellä itse perheensä ja siihen kuuluvat jäsenet. (Jallinoja 2000, 187, 195–196.) Perinteisesti perheenä on pidetty ryhmää, jonka jäsenet liittyvät toisiinsa avio- tai avoliiton, syntymän ja nykyisin myös adoption tai keinohedelmöityksen kautta. Perheenjäseniä sitovat toisiinsa juridiset ja tunteenomaiset suhteet, mikä erottaa ryhmän muista sosiaalisista ryhmistä. (Taskinen 1994, 3.)

YK:n jäsenvaltioissa perheen päämuodot on luokiteltu kolmeen eri kategoriaan. Ensimmäinen kategoria käsittää ydinperheet, joihin lasketaan kuuluviksi joko yhden tai kahden vanhemman sekä lasten muodostamat ryhmät. Myös adoptio- ja keinohedelmöityksen avulla alkunsa saaneiden lasten perheet kuu-

luvut ydinperheen määritelmään. Avoliitto luetaan avioliiton ohella perheen pohjaksi. (Taskinen 1994, 4)

Aikaisemmin mainittu esimerkki afrikkalaisesta heimoperheestä on yksi malli suurperheestä. YK:n luokituksen toiseen päämuotoon suurperheisiin kuuluu usein useampia sukupolvia ja joskus myös kaukaisempia sukulaisia (Emt. 5). Kaari Utrio (2001, 249) kuvaa venäläistä suurperhettä ”*jatkuvaksi, alati muuttuvaksi ja päättymättömäksi rinnakkaisten ja toisiaan seuraavien sukupolvien yhteydeksi*”, mutta kuvausta voi soveltaa myös muuhun kuin venäläiseen suurperheeseen. Sirpa Taskinen (1994, 4) mainitsee myös joissain valtioissa laillistettujen moniavioisten perheiden kuuluvan suurperheiden kategoriaan.

Kolmas pääluokka sisältää uudelleen avioituneiden ja avoliitossa asuvien muodostamat uusperheet. Historiallisesti tarkasteltuna pääasiassa lesket olisivat uuden avioliiton myötä kuuluneet tähän ryhmään, mutta avioerojen lisääntyminen valtasi suurimman syyn uusperheen syntymiselle leskeyden sijaan. Uusperheiksi lasketaan edellisten lisäksi erilaiset kommuuneissa asuvat perheryhmittymät ja samaa sukupuolta olevien henkilöiden muodostamat yksiköt. Erityisesti samaa sukupuolta olevien pariskuntien hyväksyminen yhdeksi perhemuodoksi muiden joukkoon on herättänyt paljon keskustelua. (Taskinen 1994, 5.) Osassa Euroopan maista homoseksuaaleilla on yhtäläiset oikeudet solmia avioliitto ja adoptoida lapsi heterosuhteessa eläviin nähden. Adoptio on sallittu homoseksuaalisille pariskunnille Belgiassa, Hollannissa, Espanjassa, Ruotsissa, Englannissa ja Walesissa. Saksassa ja Tanskassa samaa sukupuolta oleville adoptio on mahdollista vain pariskunnille, joissa toinen puoliso adoptoi puolisonsa biologisen lapsen. (Belgium passes gay adoption law, 2006.)

Tiettyjen perhemuotojen yleisyyttä eri alueilla ja kulttuureissa voidaan verrata yhteiskunnalliseen tilanteeseen sekä perheitä avustavaan tukijärjestelmään. Erik Arnkil (1994, 52) sitoo politiikan perheisiin kutsumalla perheitä ”politiikan tuotteiksi”. Rahalliset avustukset, perhevapaat ja päivähoitojärjestelmä takaavat sen, että pieni ydinperhe tai yksinhuoltaja selviää lastenhoidon ja työelämän yhdistelmästä. Kun otetaan huomioon myös valtioiden huoli Euroopan Unionin jäsenmaiden väestön laskusta 482 miljoonasta 454 miljoonaan vuo-

teen 2050 mennessä, on lasten synnyttäminen muuttunut yksityisestä julkiseksi asiaksi, johon etsitään ratkaisua korkeammalta taholta (Graff 2004, 40–42).

2.2 Historiallinen näkökulma perhe-elämään

Perinteisenä pidetyn ydinperheen juuret ovat lähtöisin vasta 1800-luvulta, jolloin siitä tuli aluksi porvarillinen perhemalli (Nätkin 2003, 18). Äidin, isän ja lasten muodostama pieni yhteisö kertoi sivistyneen elämäntavan valitsemisesta, mutta perhemallin ihannoiminen ja tavoittelemisen eivät kuitenkaan usein vastanneet todellisuutta. Yhteiskunnallisen tilanteen vuoksi jopa joka viides jäi naimattomaksi ja muut perhemuodot säilyttivät pitkään paikkansa ydinperheen rinnalla. Kaari Utrio (2001, 348) jakaa 1800-luvun eurooppalaisen perheen kolmeen päätyyppiin: ydinperheeseen, kolmen sukupolven perheeseen sekä useiden pariskuntien ja lasten muodostamaan suurperheeseen. Perheiden muodostelmat vaihtelivat alueittain ja usein niissä sekoittui piirteitä eri perhetyypeistä (Emt. 345, 348).

Muutokset perherakenteessa ovat tiiviissä yhteydessä muuhun yhteiskunnassa tapahtuvaan kehitykseen, kuten lainsäädännöllisiin uudistuksiin. Pentti Takala (1994, 9) on tarkastellut perheen ja yhteiskunnan muutosta rinnakkain kolmessa eri vaiheessa. Ensimmäisessä esimodernismin vaiheessa perhe käsitettiin laajempaan kokonaisuuteen ja samaan perheeseen kuulumisen edellytyksenä pidettiin sukulaisuussuhdetta. Korkean kuolleisuuden vuoksi uudelleenavioituminen oli yleistä, mikä toi oman lisänsä perheen monimuotoisuuteen. Yhteiskunnallisena vaiheena esimoderni ajanjakso näyttäätyy aikana ennen teollistumista.

Modernissa vaiheessa sai alkunsa yhä ydinperheen nimellä tunnettu perhemuoto. Pienperhe irrottautui aikaisemmista vahvoista sukulaisverkostoista itsenäiseksi yhteisökseen, jolle oman kodin merkitys alkoi näyttäytyä vahvana perheen yksityisyyttä tukevana tekijänä. Kehittyneen terveydenhuollon myötä odotettavissa oleva elinikä nousi pidentäen samalla myös avioliittojen kestoa aikana, jolloin avioerot olivat vielä paheksuttuja. Takalan mukaan miehen rooli

oli tuoda elanto perheeseen ja toimia perheenpäänä. Kuten yhteiskunnassa myös perheen sisällä vallitsi hierarkkinen järjestelmä. (Takala 1994, 9,14).

Kolmannessa postmodernismin vaiheessa avioerojen ja uudelleenavioitumisen myötä alkanut uusperheiden syntyminen muistuttaa jo esimodernilta ajalta tuttua monimuotoista perhettä. Tietoyhteiskunnan uusperhe ei kuitenkaan pohjautu sukulaisuuden lähtökohtaan kuten vielä aikaisemmin. Biologisuus on menettänyt vahvan merkityksensä perheen määrittäjänä eikä yhteisen kodin jakaminenkaan ole enää edellytys samaan perheeseen kuulumiselle. Samalla myös muut kuin ydinperheet hyväksytään tasavertaisiksi perhemuodoiksi (Takala 1994, 9, 28). Modernisaation myötä osa aikaisemmin perheille kuuluneista tehtävistä on siirtynyt yhteiskunnan hoidettaviksi (Kolu 1994, 35).

Avioliiton tärkeys perheen ytimenä teki vahvaa tuloaan vasta 1900-luvulla. Rakkauden merkityksen korostaminen avioliiton solmimisessa sai ensin jalansijaa eurooppalaisten viktoriaanien elämässä vuosisadan vaihteessa ja pian uudistus alkoi levitä myös muihin kansankerroksiin. Muutoksen myötä puolison valinta ei enää perustunut sukujen sopimukselle vaan tulevien puolisoitten keskinäisestä rakkaudesta tuli riittävä peruste avioliitolle. Irtautuminen sukulaisuus- ja muista verkostoista antoi pariskunnalle vapautta elää omaa elämäänsä, mutta sillä oli myös vastakkaisia vaikutuksia. Perheen tuli nyt suoriutua niin taloudellisista kuin muistakin ongelmista itsenäisesti. (Tuohela 2001, 462)

Aviottomien äitien sekä sotaorpojen asema nousivat esille yleisessä keskustelussa ja lainsäädännössä 1900-luvun alkupuolella sisällissodan jälkeen. Vuonna 1925 säädetty ottolapsilaki laadittiin nimenomaan sotaorpoja ottolapsikseen ottaneita henkilöitä varten (Pulma & Turpeinen 1987, 231). Samaan aikaan lasten asemaan ja oikeuteen turvalliseen elämään alettiin kiinnittää yhä enemmän huomiota. Perheen sisäiset asiat eivät olleet enää ainoastaan perheelle itselleen kuuluvia yksityisasiota vaan valtio alkoi puuttua niihin yhä enemmän. Esimerkiksi 1922 säädetty ja viisi vuotta myöhemmin täydennetty laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista takasi heille oikeuden elatukseen äitinsä lisäksi myös tämän maanneelta mieheltä (Emt. 167).

Sota-ajan Suomessa alkoi valtio tunkeutua yhä enemmän perheiden asemaan muun muassa väestöpoliittisilla toimenpiteillä ja lainsäädännöllä. Äitiyttä ja lasten synnyttämistä pidettiin naisten kansalaisvelvollisuuteen kuuluvana tehtävänä ja valtio alkoikin 1930- ja -40-luvuilla panostaa neuvolajärjestelmän sekä taloudellisten tukien kehittämiseen tavoitteenaan syntyvyyden kasvu. Ritva Nätkin (1997, 179) sanoo valtion huolestuneen perheiden pienentyneistä lapsiluvuista niin, että se alkoi palkita suurperheiden äitejä äitienpäiväjuhlissa kunniamerkeillä. Takana väijyi myös valtava väestön uusintamistarve sodissa kuolleiden miesten ”paikkaamiseksi”. (Nätkin 1997, 75–77, 179)

Jo 1900-luvun alussa naisasialiikkeen herättämä huomio naisten asemaa kohtaan johti vasta 1960- ja -70-luvuilla kauan odotettuihin muutoksiin. Naisten elämänpiirin laajeneminen kodin ulkopuolelle, avioerojen hyväksytyksi tuleminen sekä vapaamielisempi suhtautuminen seksuaalisuuteen vaikuttivat suoraan myös perherakenteen muutoksiin (Jallinoja 1997, 231). Nätkinin (1997, 119–120) mukaan ehkäisyn ja abortin sekä naisten työelämään siirtymisen yleistyttyä naiset saivat entistä enemmän vaikutusvaltaa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Nainen saattoi ensimmäistä kertaa päättää omasta ruumiistaan ilman, että aviomies tai vatsassa kehittyvä lapsi tekivät ne päätökset hänen puolestaan (Tuohela 2001, 467).

Noin 40 vuotta sitten alkaneen murrosvaiheen aikana tasa-arvoon ja perheen monimuotoisuuteen liittyneet kysymykset ovat vahvasti läsnä vielä tänäkin päivänä. Vanhemmuuden ja työelämän yhdistäminen sekä niin miesten kuin naistenkin vapaus valita erilaisten elämäntapojen välillä ovat muuttaneet myös vanhoja sukupuolisääntöjä, joista selvimmin nähtävissä olevat muutokset koskevat miesten osallistumista lastenhoitoon ja naisten siirtymistä työelämään. (Nätkin 1991, 21–22.) Individualismin aikakausi oli alkanut.

2.3 Perheenäidistä oman tiensä etsijäksi

Varakkaiden eurooppalaisten viktoriaanien mukaan nainen oli kodista ja perheestä huolehtija, jonka odotettiin asettavan muut oman etunsa edelle. Nainen nähtiin myös moraalin vartijana ja rakkauden sekä hyveiden vaalijana. Kak-

sinaismoralismin aikana seksuaalisuus koettiin epäpuhtaaksi ja häpeälliseksi erityisesti naisten osalta, mutta miesten seksuaalikäyttäytymiseen asenteet eivät vaikuttaneet. (Jallinoja 1997, 202–203.) Avioliitto edusti naisille pääsyä pois lapsuudenperheestä ja uhasta joutua vanhaksi piiksi. Avioliitto antoi naiselle myös elatuksen, sillä muuta mahdollisuutta siihen ei tuolloin ollut. (Utrio 2001, 240.) Kaari Utrio (1986, 510) kertoo säätyläistyttöjen kasvaneen jo pienestä pitäen tulevaan rooliinsa vaimona ja äitinä. Heille aviomies ja lasten saaminen olivat ainoa tae kunniallisesta tulevaisuudesta.

Naisen paikka kodin hengettärestä työntekijäksi kodin ulkopuolelle muuttui Suomessa lopullisesti vasta sotien, erityisesti toisen maailmansodan, aikana 1900-luvulla. Rintamalle lähteneiden miesten jättämä aukko tehtaissa pakotti naiset siirtymään kodin ulkopuolelle elannon hankintaan. Sota-aika kuitenkin vahvisti rankkuudestaan ja vaikeasta yhteiskunnallisesta tilanteestaan huolimatta naisten roolia selviytyjinä ja itsenäisinä toimijoina. Sodan jälkeen naisten aikaisemmin hankkimat työpaikat haluttiin kuitenkin täyttää rintamalta palanneilla miehillä ja naisten odotettiin palaavan vanhaan rooliinsa perheen äitinä sekä kodista huolehtijana. Askel tasa-arvon tiellä oli kuitenkin otettu ja naisten äänioikeuden saamisen sekä naisille soveltuneiden työpaikkojen lisääntymisen myötä vanhaan ei enää ollut paluuta. (Kinnunen 2001, 406, 409)

Naisten äänioikeuden saaminen vuonna 1906 sekä naiskansanedustajien valitseminen eduskuntaan vaikuttivat vahvasti naisten yhteiskunnallisen aseman kehittymiseen. Perheen sisällä tasavertaisuus äidin ja isän välillä eteni kuitenkin hitaammin, samoin kuin kysymys jokaisen naisen oikeudesta äitiyteen. Sinikka Nopola (1991, 7) sanoo suomalaisen yhteiskunnan sallineen äitiyden vain avioliitossa eläneille naisille. Äitiys ei siis ollut hyväksyttyä kaikille naisille, vaan äidiksi tuleminen ”oikeutukseen” liittyi erinäisiä ehtoja. Äitiyskysymyksessä olivat vastakkain porvaris- ja työläisnaiset kirkkoa unohtamatta. Porvarisnaisten mukaan vain hyveellinen ydinperhe oli hyvän äitiyden tae kun taas työläisnaiset pitivät äidin ja lapsen välistä erottamatonta suhdetta tärkeänä aviosäädystä riippumatta (Metsämäki & Nisula 2006, 119). Kirkon kanta noudatti porvarisnaisten tavoin konservatiivista linjaa, joka näki avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten äitien tukemisen yllytyksenä moraalittomaan sukupuolikäyttäytymiseen (Pulma ym. 1987, 166).

Työelämään siirtymisen sekä 1960- ja 1970-lukujen arvomuutosten innoittamana naiset halusivat elää yhä enemmän omien valintojensa viitoittamalla tiellä omilla ehdoillaan. Vielä 1950-luvulla naisia kehoitettiin hankkimaan ammatti ja tekemään töitä, mutta ne nähtiin kuitenkin vain välivaiheena ennen avioliiton solmimista ja lasten synnyttämistä (Utrio 2001, 464). Vuosikymmeniä myöhemmin työelämästä muodostui myös naisille yksi elämän päätehtävistä, johon palaaminen äitiysloman jälkeenkin onnistui nopeasti hyvin kehittyneen päivähoitojärjestelmän avulla. Kirsi Tuohela (2001, 464) kertoo naisten pitäneen elinympäristönsä laajenemista ”vapautumisena” vanhoista malleista, mutta ne eivät vielä tuoneet tasa-arvoa kodin sisäisiin töihin. Kun kotitöiden päälle tulivat myös ansiotyön asettamat vaateet, naisten työmäärä kaksinkertaistui.

Suomi oli 1970-luvun vaihteessa siirtynyt avioliiton historiassa uuteen vaiheeseen. Avioero tuli yleisesti hyväksytyksi eikä aluksi avioliiton ulkopuolella alkanut raskaus enää velvoittanut avioliiton solmimiseen. Äitiydestä tuli avioliiton rinnalla yksi naisten henkilökohtaisista valinnoista, joiden valitsemiseen – tai valitsematta jättämiseen – vaikuttivat vapaampi suhtautuminen niin seksiin kuin naimattomuuteenkin. Naimattomuudesta tuli yksi itsenäisyyden symboleista avioliiton muuttuessa enemmän ”henkilökohtaisten arvovalintojen kohteeksi” (Jallinoja 1997, 198, 231).

Meneillään oleva aikakausi tukee yksilöllisyyden hengessä erilaisia tapoja valita omat polkunsä, mutta käytännön tasolla siihen ei ole kuitenkaan vielä kaikilta osin päästy. Erilaisten arvojen maailmassa jako ”hyvään” ja ”pahaan” elää vieläkin sitkeässä, mihin viittaa keskustelu siitä pitäisikö äidin hoitaa pienet lapset kotona vai onko hänellä oikeus palata ansiotyöhön viemällä lapset päivähoitoon. Riitta Jallinoja (2000, 140) sanoo vanhempien siirtyneen lapsen parhaan ajattelemisesta omien oikeuksien etsimiseen, joista yksi esimerkki on töihin palaaminen pian lasten syntymän jälkeen. Ajankohtainen kysymys lie neekin se, missä kulkee yksilöllisten valintojen ja lapsen näkökulmasta tarkasteltuna liiallisen itsekkyyden välinen raja.

2.4 Perinteinen isä vs. pehmoisä

Isän rooli perheessä on kautta aikojen ollut varsin merkittävä. Hän on ollut perheensä elättäjä, sääntöjen vartija, kurittaja sekä lasten ainoa huoltaja ennen lakimuutosta 1929, jolloin huoltajuus siirtyi molemmille vanhemmille. Isyyden historiallisessa perspektiivissä mielenkiintoisin vaihe on kuitenkin 1970-luvun murros, jonka merkitystä ei tutkija Ritva Nätkinin (1991, 21–22) mukaan voida liikaa korostaa. Hän kertoo isien kääntyneen aikaisempaa tiiviimmin kodin ja lasten puoleen. Nätkinin maininta ”*isien pääsystä äidin tueksi synnytys-huoneeseen*” tiivistää isyyden roolin muutoksen muutamaan sanaan. Synnytystä pidettiin pitkään ainoastaan naisille kuuluvana asiana (Utrio 2001, 260), minkä vuoksi isien mukaan pääseminen kertoo 1970-luvulta alkaneesta uudesta aikakaudesta.

Ilmapiiirin muuttuminen naisten työssäkäyntiä ja itsemääräämistä hyväksyväksi oli merkki siitä, ettei miehiä enää tarvittu ainoastaan taloudelliseksi turvaksi. Rahan hankkiminen oli vuosisatojen ajan ollut miesten päätehtävä ja statuksen määrittäjä, mutta nyt he olivat tulleet uusien asenteiden risteykseen. Risteyksen toisessa suunnassa häilyi perinteisen isyyden roolimalli ja toisessa niin sanottu pehmo-isyytys. Jari Sinkkonen (1998, 18) sanoo näiden kahden mallin asettuneen yhteiskunnallisessa keskustelussa vastakkain. Hänen mukaansa perinteiseen isyyteen liitetään ”*ankaruus, kurikasvatus, emotionaalinen etäisyys lapsista sekä epätasa-arvoinen kotitöiden ja kasvatusvastuun jakaminen*” ja pehmoisää kuvaa aktiivinen osallistuminen lasten hoitoon ja kotitöihin. Lapsiin sitoutuva ja äidin kanssa kotityöt jakava isä on nykyajan ihanne-isä, jonka tavoittaminen kuitenkin uhkaa jäädä saavuttamattomaksi, ellei siihen pyrkiminen lähde isästä itsestään (Emt. 18.).

Jouko Huttunen (2001, 44–45) näkee uuden sukupuolisopimuksen tarjonneen erityisesti naisille mahdollisuuksia tehdä yksilöllisiä ratkaisuja, mutta se on avannut myös miehille uusia ovia oman roolinsa löytämiseen isänä. Huttusen mielestä nykyperheissä on aikaisempaa enemmän mahdollista niin äidin kuin isänkin toteuttaa itseään. Kuvaavaa on sekin, että naiset ovat omien työelämään paluuseen liittyvien ratkaisujensa kautta antaneet tilaa isien mahdolli-

suudelle jäädä vanhempainlomalle ja viettää enemmän aikaa jälkikasvun parissa. (Emt. 45.)

Vuonna 2005 Tilastokeskuksen mukaan noin kolme prosenttia kaikista lapsiperheistä oli isän ja lasten muodostamia yksiköitä. Pieneen prosenttiosuuteen viittaa se, että avioerotilanteissa lapset jäävät edelleen lähes poikkeuksetta äidin luokse, vaikka yksinhuoltajaisien määrä onkin ollut kasvussa (Ojansivu 2005). Jouko Huttunen (2001, 105) sanoo monien etä-isien pitävän tilannetta heidän kannaltaan epätasa-arvoisena, sillä heillä olisi usein yhtäläiset mahdollisuudet tarjota lapselle vakaa ja turvallinen kasvuympäristö kuin lapsen äidilläkin. Lasten jäämistä äidin luokse on pidetty tavallisena ja järjenomaisena järjestelynä, mikä Huttusen (Emt. 105) mielestä lisää äitien paineita pitää lapset luonaan, vaikka he tietäisivätkin isällä olevan siihen paremmat edellytykset. Yleiset asenteet leimaavat nopeasti lapset heidän isälleen antavan äidin huonoksi ja vastuuttomaksi äidiksi.

2.5 Perherakenteen muutos lapsen näkökulmasta

1800-luvulla ja vielä 1900-luvun alussa lapset nähtiin hyvänä työvoimana ja heitä pidettiin vanhempien vanhuuden turvana. Lasten tuli totella perheen isän käskyjä siinä missä vaimonkin. Tätä patriarkaaliseksi kutsuttua järjestelmää tukivat niin valtio kuin kirkkokin. Orvoksi jääneitä ja avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia otettiin maalaistaloihin työvoimaksi, mitä ilman lapset eivät olisi selviytyneet. Kasvattiperheissä he olivat velvollisia korvaamaan aiheuttamansa hoitokulut vuonna 1852 säädetyn vaivaishoitolain mukaisesti. (Pulma ym.1987, 12, 15, 31)

1900-luvulla lastenhoidollinen painopiste siirtyi kasvatuksellisiin kysymyksiin ja lapsen kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista huolehtimiseen. Vanhojen kasvatustallien, kuten tiukan kurin pitämisen sijaan vanhempien tuli kyetä ilmaisemaan lapsilleen hellyyttä ja rakkautta. Kun vielä aikaisemmin vanhemmat, usein isä, olivat tehneet lastaan koskevat päätökset, sai lapsi nyt äänivaltaa omien asioidensa suhteen. Hän sai valita niin omat ystävänsä kuin ammattinakin. Uusien lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvien vaatimusten myötä

vanhemmat näkivät tehtävänsä yhä vastuullisempana ja vaikeampana, jossa epäonnistuminen asetettiin ehdoitta vanhempien syyksi. (Tuohela 2001, 484–485)

Lasten turvalliseen kasvuun kiinnittynyt yhteiskunnallinen huoli näkyi 1900-luvulla lastensuojelutyön ammattimaistumisena, lasten asemaa koskevan lainsäädännön uudistamisena (lastensuojelulaki) ja kehittyneenä neuvolajärjestelmänä sekä lastensuojelujärjestöjen perustamisena. Valtio asettui lainsäädännöllään myös vanhempien ja lasten väliin estäen muun muassa lasten joutumisen työhön koulunkäynnin kustannuksella, jonka takasi 1921 säädetty oppivelvollisuuslaki. Perheen yksityisyyteen puututtiin myös lapsen fyysistä kurittamista tai muuta laiminlyöntiä koskevissa tapauksissa, joiden seurauksena lapsi voitiin ottaa huostaan ja erottaa omista vanhemmistaan lapsen etuun vedoten. (Pulma ym.1987, 125–126, 244)

Syntyvyyden laskiessa perhekoon pieneneminen ja individualismia ihannoiva kulttuuri muokkasivat myös lapsista vanhemmistaan irrallisia olevia ja itsenäisiä yksilöitä. Kirsi Tuohela (2001, 489) sanoo syntyvyyden säätelyn ja aborttilainsäädännön myötä lasten syntyneen yhä useammin toivottuina ja tietoisien harkinnan tuloksina. Vaikka vanhemmuus on muuttunut itsestäänselvyydestä omaehtoiseksi valinnaksi, esimerkiksi lasten huostaanottojen määrä on lisääntynyt viime vuosien aikana. Julkista keskustelua ovat herättäneet huolestuttavan suuret luvut, joiden mukaan kodin ulkopuolelle oli sijoitettu yhteensä 14 704 lasta ja nuorta vuonna 2004 (Lastensuojelu 2004, Stakes). Sijoitettujen määrä nousi vuoteen 2003 verrattuna 339 lapsella ja nuorella.

Toinen ajankohtainen keskustelunaihe koskee lasten asemaa avioerotilanteissa sekä hedelmöityshoitojen sallimista yksinäisille naisille ja naispareille. Aiheeseen liittyvät kysymykset koettelevat niin moraalisia, eettisiä kuin uskonnollisiakin arvoja. Onko lapsella oikeus sekä äitiin että isään? Onko yksinäisillä henkilöillä ja homoseksuaaleilla yhtäläinen oikeus saada lapsi kuin avioliitossa elävilläkin? Tarvitseeko lapsi aina läsnä olevan isän kehittyäkseen tasapainoiseksi yksilöksi? Meneekö lapsen etu vanhemman tai vanhemmaksi haluavan edun edelle? Voidaan kysyä myös mistä edes puhumme kun keskustelme lapsen edusta.

3 AVIOTTOMASTA ÄITIYDESTÄ YKSINHUOLTAJUUTEEN

Ihmisiä erilaisiin perhemalleihin liittävät syyt ovat hyvin moninaisia. Vuosikymmeniä sitten ainut yleisesti hyväksytty peruste yksinhuoltajuudelle oli leskeys. Yhteiskunnan säätelemät normit johtivat naimattomia äitejä luopumaan avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsistaan häpeästä ja heikosta taloudellisesta tilanteesta aiheutuvista syistä. Nykyisin yksivanhempaisuus on yhä enemmän seurausta tietoisista ratkaisuista ja valinnoista, kuten avioerosta (Alanen 1994, 108). Yksinhuoltajuudesta puhuttaessa on aiheellista myös miettiä termin sisältöä tarkemmin, sillä juridisesti määriteltynä yksinhuoltajuus merkitsee vain yhden vanhemman oikeutta tehdä lapsiaan koskevia päätöksiä, kun taas arkikielessä yksinhuoltajuudella tarkoitetaan lastensa kanssa asuvaa vanhempaa (Sinkkonen 1998, 228).

Tilastotietokeskuksen mukaan vuoden 2005 lopussa 17 prosenttia kaikista lapsiperheistä oli yhden vanhemman perheitä. Kun otetaan huomioon se, että yksivanhempaisia perheitä on lähes joka viidennes, ei voida puhua enää pienestä vähemmistöstä. Luku ei kuitenkaan kerro sitä, miten moni suomalainen aikuinen tai lapsi elää jossain elämänsä vaiheessa yksivanhempaisessa perheessä (Alanen 1994, 108).

Leena Alanen (1994, 109–111) sanoo, että yleisen käsityksen mukaan yksivanhempaisten perheiden ajatellaan olevan jotenkin ”vajaita” ja ”epätäydellisiä”, koska niistä puuttuu toinen vanhempi. Tämä ajatusmalli pitää paikkansa vielä 12 vuotta myöhemminkin. Yksivanhempaisuus nähdään riskitekijänä ja lähes automaattisesti ongelmia tuottavana perhemallina. Alasen mukaan yksinhuoltajaperheet niputetaan yhteen näkemättä niissä olevia yksilöllisiä eroja. Hän kuitenkin toteaa, että yksivanhempaisuus on normalisoitumassa yhdeksi hyväksyttäväksi perhemuodoksi muiden joukossa, jota ei enää pidetä väliaikaisena tilana ennen uuden parisuhteen solmimista vaan pysyvänä ratkaisuna, johon ei välttämättä edes haluta muutosta.

Aviottoman lapsen saaminen oli aikaisemmin yksi suurimmista naisista kohdanneista tragedioista, johon syyllinen oli poikkeuksetta nainen itse. 1900-luvun alkupuoliskolla aviottomiin äiteihin suhtauduttiin hyljeksivästi, mikä herätti eri-

tyisesti työläisnaisten huolen äitien ja heidän lastensa asemasta. Kansanedustajaksi vuonna 1906 noussut Miina Sillanpää kyseenalaisti porvarillisen sukupuolimoraalin ja piikojen orjuuttamisen isännän ”oikeudella” (Metsämäki ym. 2006, 107). Työläisnaiset Sillanpään johdolla kokivat aviottoman äidin joutuneen niin luokka- kuin sukupuolisenkin sarron uhreiksi, jossa hyväksikäyttäjiä olivat rikkaat viettelijät (Nätkin 1997, 41). Sisällissodan jälkeisessä punaorpokysymyksessä Sillanpää puolsi lastenhuollon kehittämistä, jotta äidit saisivat pitää lapsensa itsellään. Porvarien kanta oli lasten erottaminen äideistään ja luovuttaminen kasvatettaviksi ”isänmaallisiin ja uskonnollisiin” perheisiin. (Emt. 112.)

Aviottomia äitejä kohtaan asetetut paineet lasten luovuttamiselle kasvatukseen alkoi hiljalleen väistyä kun yhteiskunnallisella tasolla alettiin panostaa tuen tarjoamiseen ja lasten isien elatusvelvollisuuteen. 1922 voimaan tullut laki avioliiton ulkopuolella syntyneistä lapsista määräsi elatusvelvollisuuden niin äidille kuin tämän raskaaksi saattaneelle miehellekin (Pulma ym. 1987, 167). Elatusvelvollinen isä joutui maksamaan äidille tukea kaksi kuukautta ennen ja toiset kaksi kuukautta jälkeen synnytyksen. Jos äiti piti lapsen itsellään, joutui isä maksamaan synnytyksen jälkeen avustusta yhteensä 9 kuukauden ajalta. Elatusvelvollisuuden kirjaamisella lakiin ei kuitenkaan ollut kovin suurta vaikutusta, sillä käytännössä avustusten saaminen lasten isiltä paljastui varsin hankalaksi tehtäväksi. Avustusta vaille jääneet äidit saattoivat turvautua tuen saamisessa kuntien lastensuojelulautakuntiin. Kuntien avustusten jakaminen ei ollut lainkaan pienimuotoista, sillä tuentarvitsijoita oli paljon. Kaikista lapsista avioliiton ulkopuolella syntyneitä oli noin 8 %. (Emt. 167–168.)

Äitiyshuoltoon sekä lasten kasvuun ja terveyteen panostaminen näkyi aluksi äitiysavustuksena vuonna 1937, jota Ritva Nätkin (1997, 77) kuvaa Suomen ensimmäiseksi väestöpoliittiseksi tukimuodoksi, ja myöhemmin äitiys- ja lastenneuvolajärjestelmän aloittamisena 1944 sekä lapsilisinä 1948. Samoihin aikoihin myös keskustelu abortista nousi ajankohtaiseksi. Aborttia pidettiin syntyvyyden kasvun vihollisena, mutta se nähtiin samalla keinona vaikuttaa väestön laatuun estämällä ei-toivottujen lasten, kuten avioliiton ulkopuolella syntyneiden, lisääntyminen. Abortin kytkeytyminen 1960- ja 1970-luvuilla nais-

ten vapautumiseen näkyi siinä, että siitä muodostui yhä enemmän koulutettujen naisten ajama asia (Nätkin 1997, 117.).

Yhteiskunnallisen murroksen aikaansaamat muutokset näkyivät 1970-luvulta lähtien ennen kaikkea naisten ja avioliiton ulkopuolella lapsen saaneiden elämässä. He huomasivat, ettei enää ollut häpeällistä kasvattaa lastaan yksin. Uuden sukupolven myötä lapsen yksin saamisesta tuli omaehtoinen valinta muiden elämäntapavaihtoehtojen joukossa. Lapsen saaminen ei ollut enää kiinni avioliitosta tai vahingossa alkunsa saaneesta raskaudesta, vaan äidiksi tuleminen toive liittyi vahvasti suunnitelmalliseen ratkaisuun lapsen saamisesta, yksin.

3.1 Itsenäinen äitiys naisen valintana

Valitsin yllä olevan otsikon suoraan Anu Hyppösen (2002) Pro gradu-tutkielmasta *Halusin lapsen mutten miestä – Itsenäinen äitiys naisen valintana*, jossa hän tutki ei-parisuhteessa lapsen saaneiden naisten tietä äitiyteen. Hyppösen haastattelututkimuksessa kuului naisten vahva ääni itsenäisten ratkaisujen tekemisestä ja arjessa selviytymisestä. Tähän uudenlaiseen äidiksi tulemiseen liittyy myös naisten käsitys omasta roolistaan ja ympäristön asenteista heitä kohtaan. Haastateltavat kutsuivat itseään mieluiten itsenäisiksi äideiksi yleisimmin käytetyn yksinhuoltajaäidin sijaan, sillä he kokivat yksinhuoltaja-sanana määrittelevän äitiyden parisuhteen ja erityisesti sen puutteen tai epäonnistuneen avioliiton kautta (Hyppönen 2002, 8). Äidit kokivat avioeron kautta yksinhuoltajiksi tulleiden olevan heikommassa taloudellisessa asemassa ja henkisesti tiukemmilla kuin he itse.

Halu äidiksi tulemiseen ilman avioliittoa tai vakaata parisuhdetta ei ole uusi ilmiö vain Suomessa, vaan se on herättänyt keskustelua myös muissa länsimaissa. Jo lähtökohtaisesti lapsen saaminen ilman vakituista suhdetta lapsen isään on saanut äidiksi haluavat ja terveys- sekä sosiaalialan ammattilaiset asettumaan vastakkain. Isossa-Britanniassa lapsen ilman miestä haluavia kutsutaan sanalla *Sadfab* eli ”Single And Desperate For A Baby”, mikä suomeksi vapaasti käännettynä tarkoittaa lapsen epätoivoisesti haluavia naimat-

tomia henkilöitä. The Independent - lehden verkkoversion (Harris 2006) artikkelissa hedelmöityshoitoihin erikoistunut sairaanhoitaja Helen Kendrew kuvaillee yksin lapsen haluavia naisiksi, jotka ovat jo työelämässään saavuttaneet kaiken, mutta huomanneet myöhemmin, että heillä ei ole vielä lasta eikä miestäkään. Anu Hyppösen (2002, 45–46) tutkimus Suomen tilanteesta paljastaa myös toisenlaisen näkökulman. Hänen haastattelemistaan äideistä useat vielä opiskelivat tai työskentelivät pienipalkkaisissa ammateissa, eivätkä he nähneet taloudellista tilannettaan esteenä lapsen saamiselle. Hyvinvointivaltion lapsiperheille tarjoama tukijärjestelmä kuuluikin itsestäänselvytyksenä heidän elämäänsä.

Naisten ratkaisu itsenäisestä äitiydestä on usein monien eri tekijöiden summa. Kaksi lasta yksin adoptoinut Marianne Peltomaa kertoi eräässä lehtihaastattelussa (Lavi 2003, 18) päätyneensä adoptioon siitä syystä, ettei hänellä ollut sellaista parisuhdetta, jossa olisi ollut mahdollista saada biologinen lapsi. Parisuhteen puuttumisen vuoksi adoptio oli tuntunut luonnolliselta vaihtoehdolta. Hyppösen (2002, 41) tutkimuksessa naiset kertoivat ohimenevästä vauvakuumeesta ja parhaan ”lapsentekoiän” pysymättömyydestä. Osalle naisista elämä ilman parisuhdetta oli omaehtoinen valinta, osalle ei. Parisuhteen puuttumista ei kuitenkaan koettu esteenä lapsen saamiselle ja lapsen isäehdokkaan etsimiselle.

Yksinhuoltajien kokemukset ympäristön asenteista vaihtelevat usein säälistä ihailun tunteisiin. Hyppösen (2002, 36) keräämien tulosten perusteella voidaan todeta, että itsenäiset äidit keräävät esimerkiksi avioeron kautta yksinhuoltajiksi tullessiin äiteihin verrattuna enemmän syytöksiä itsekkyydestä ja lasten edun unohtamisesta. Äitien läheisimmät ystävät yleensä hyväksyivät heidän ratkaisunsa, mutta osa kyseenalaisti äitien haluttomuuden vaatia isyyden tunnustamista ja elatusmaksujen vaatimista (Emt. 48).

3.2 Tarvitaanko miestä vain sukusolujen luovuttajaksi?

Opinnäytetyön teoriaosuutta kirjoittaessani ehdotus hedelmöityshoitoja koskevasta laista meni eduskunnan käsittelyyn lokakuussa 2006. Lakivaliokunnan

tekemästä ehdotuksesta oli poistettu yksinäisten naisten ja naisparien oikeus saada hedelmöityshoitoja, joka vielä aikaisemmin oli ollut mahdollista. Lakiehdotus nostatti julkisen keskustelun vastakkaispariksi lapsen edun määrittelymisen sekä perustuslain asettaman vaatimuksen kansalaisten samantarvoisuudesta. Yksinäisten naisten oikeus hedelmöityshoitoihin toi esiin myös kysymyksen siitä, tarvitaanko miestä ainoastaan luovuttamaan sukusoluja. Lopullisessa äänestyksessä lakivaliokunnan tekemä ehdotus kaatui ja yksinäiset naiset sekä naisparit saavat myös jatkossa oikeuden hedelmöityshoitoihin (Astikainen 2006).

Kun nainen haluaa lapsen ilman sitoutumista mieheen herää kysymyksiä isyydestä ja isän merkityksestä lapselle. Isyyttä on ryhdytty tarkastelemaan yhä monipuolisemmin ja isyyden käsite on saanut erilaisia määritelmiä. Nykyään toisistaan erotetaan biologinen, juridinen ja sosiaalinen isyys sen sijaan, että vain yhtä miestä pidettäisiin kaikkien isyysmallien edustajana kuten vielä vuosikymmeniä sitten. Ei ole enää tavatonta, että lapselle edellä mainittuja isyysmalleja edustaa kolme eri miestä. Isän määrittelymisen monimuotoisuus on saanut kasvusijaa erityisesti avioeron kokeneiden perheiden elämässä. Uusperheet, adoptiovanhemmuus ja itsenäinen äitiys ovat muokanneet isyydestä roolin, joista yksi malli muiden joukossa on ”perinteisenä” pidetty biologinen isyys. Jouko Huttunen (2001, 69) puhuu hyvän isyyden käsitteestä toden, ettei ole enää ajankohtaista kutsua ydinperhe-isyyttä ”normaaliksi” ja esimerkiksi uusperhe-isyyttä ”poikkeavaksi” isyydeksi. Lapsen kannalta merkittävää on se, että hänellä on turvallinen ja pysyvä mieshahmo elämässään, johon hän voi luoda molemminpuolisen kiintymyssuhteen. (Huttunen 2001, 63–66, 69)

Samaan aikaan kun Suomessa jätettiin lakiehdotuksesta pois yksinäisten naisten ja naisparien oikeus saada hedelmöityshoitoja, tehtiin Isossa-Britanniassa päinvastainen päätös. Saarivaltion julkisessa keskustelussa hoitojen salliminen on saanut laajaa huomiota erottaen perinteisten arvojen kannattajat liberaalien ratkaisujen puolestapuhujista. Ensiksi mainitut syyttävät uutta lakia isyyden väheksymisestä ja aliarvostamisesta vastapuolen vedotessa lapsen oikeuteen syntyä rakastavaan perheeseen isään keskittymisen sijaan (Henderson 2006). Näiden argumenttien pohjalta voidaan tarkastella lain

merkitystä yksittäisten ihmisten ja perheiden näkökulmasta. Perustuiko Suomessa tehty lakiehdotus pohjimmiltaan siihen, ettei yksinäisillä naisilla ja itseinäisillä äideillä olisi ollut takanaan yhteiskunnan tukea ja hyväksyntää äitiydelleen? Jos hedelmöityshoidot olisi kielletty heiltä kokonaan, olisiko päätös edistänyt vai vähentänyt erilaisten perhemallien hyväksytyksi tuleamista? Olisiko lakiehdotus vienyt yleiset asenteet takaisin aikaan, jolloin avioton äitiys oli suurin naista kohdannut häpeä? Kun otetaan huomioon vielä yksinäisten henkilöiden oikeus adoptioon, voidaan kysyä, olisivatko eri lait olleet ristiriidassa keskenään?

4 ADOPTIO

Adoptio on oikeudellinen toimenpide, jolla adoptiovanhemman tai -vanhempien ja adoptoitavan välille muodostetaan uusi perhesuhde (Parviainen 2003, 7). Se merkitsee vanhempien oikeuksien ja velvollisuuksien siirtymistä biologisilta vanhemmilta adoptiovanhemmille, eikä adoptiota voida Suomen lain mukaan purkaa. Adoption juuret ovat pitkällä historiassa ja sitä koskevia lakeja säädettiin jo 1700 vuotta ennen ajanlaskun alkua Babyloniassa (Peltoniemi-Ojala 1999, 21). 1900-luvulla ensimmäinen ja toinen maailmansota sotaorpoineen sekä avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten luovuttaminen adoptoitaviksi muokkasivat adoptiota enemmän kuin yksikään aikaisempi vuosisata (Ruxton 1996, 347). Sandy Ruxton kertoo myös adoption lähtökohtien muuttuneen modernina aikana kohti lapsilähtöistä ja lapsen etua tavoittelevaa linjaa aikaisemman aikuislähtöisen toiminnan sijaan. Adoption pohjimmaiseksi tarkoitukseksi nousi lapsen tarve turvalliseen kotiin sen sijaan, että lapsettomille pariskunnille etsittiin jälkikasvua. (Emt. 347.)

Suomalaisen adoptiohistorian käännekohdiksi muodostuivat sisällissota sekä kysymys erityisesti punaorpojen kohtalosta 1900-luvun alkupuoliskolla. Samoihin aikoihin laadittiin ensimmäinen ottolapsilaki, jota Panu Pulma ja Oiva Turpeinen (1987, 167) kuvaavat apuvälineeksi helpottamaan lasten sijoittamista maaseudulla eläviin perheisiin. Laki turvasi adoptiovanhempien edun, mutta se jätti ottolapsen heikompaan asemaan perheen biologisiin lapsiin

nähden. Ottolapsilaki luotiin myös avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia varten tuomaan apua vuonna 1922 voimaan tulleelle laille aviottomista lapsista. Yksin lapsen saaneiden naisten kykyä hyvään äitiyteen pidettiin ongelmana ja lasten sijoittaminen kasvatusperheisiin nähtiin lähes automaattisesti parhaimpana ratkaisuna (Emt. 167, 231–233).

Suomessa riitti aina 1970-luvulle asti adoptioon luovutettavia lapsia usein enemmän kuin adoptoivia vanhempia. Vuosikymmenen aikana ehkäisymenetelmien yleistyminen sekä abortin salliminen terveydellisten syiden lisäksi myös sosiaalsiin perusteisiin vedoten vaikuttivat syntyvyyteen merkittävästi. Kotimaisten adoptiolasten määrä romahti ja kymmenisen vuotta myöhemmin vuonna 1985 säädetty laki lapseksiottamisesta aloitti uuden sivun adoption historiassa: kansainvälisen adoption (Peltoniemi-Ojala 1999, 22–23). Kansainvälisen adoption suosio kasvoi Suomen lisäksi myös muissa länsimaissa, joissa kotimainen adoptiotilanne toistui samankaltaisena elintason noususta johtuen. Adoptioon alkoi tulla yhä enemmän mukaan humanitaarisia taustatekijöitä, mikä näkyi lasten adoptoimisen yleistymisenä köyhemmistä maista rikkaisiin maihin (Ruxton 1996, 348).

Kansainvälisen adoption kehittymisen myötä toimintaan liittyvät taustatekijät ovat herättäneet keskustelua adoption moraalisisista ja eettisistä puolista. Tutkija Riitta Högbacka (2005) näkee kansainvälisen adoption osana globalisaatiota, jonka toisessa ääripäässä vaanii uhka ihmiskaupasta ja köyhien maiden hyväksikäytöstä. Maahanmuuttajia ja siirtolaisia koskevat lait ja heidän määränsä sääteleminen nostavat esiin kysymyksen siitä mille asteikolle adoptio tuolla mittarilla asettuu. Högbacka pohtiikin, että *”kelpaavatko länsimaille huippuasiantuntijoiden lisäksi vain äidit ilman lapsia (kotiapulaisiksi) tai lapset ilman äitejä (adoptioon)”*. Synnyinmaasta uuteen kotimaahan adoptoitavaksi matkaavan lapsen uusille vanhemmille kysymys näyttäytyy toisenlaisena. Heille kansainvälinen adoptio tarjoaa mahdollisuuden vanhemmuuteen, johon ei ehkä muuten olisi tilaisuutta. Adoptiopäätöstä tehdessä on myös vanhempien mietittävä millaisia erityistekijöitä ulkomailta lapsen adoptoimiseen liittyy. Kahden lapsen adoptioisä kuvailee Tehy-lehden haastattelussa (Hankonen 2006, 24) tuntemuksiaan seuraavasti:

Mietin, teemmekö oikein, kun viemme lapset pois kotimaastaan ja tutusta ympäristöstä. Kun Julia hyvästeli lastenkodin väkeä, mietin, että mahtaako hän ymmärtää, ettei enää koskaan tapaa heitä.

4.1 Adoptiolainsäädäntö

Suomessa adoptio toimintaa säätelee laki lapseksiottamisesta (1985/153) sekä asetus lapseksiottamisesta (1997/508). Suomen liittyminen YK:n lasten yleissopimukseen sekä Haagissa 1993 solmittuun lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevaan yleissopimukseen ovat myös vaikuttaneet nykyiseen lainsäädäntöömme. Laki lapseksiottamisesta velvoittaa kaikki adoptoivat vanhemmat osallistumaan adoptioneuvontaan, jonka järjestämisestä huolehtii kunta. Neuvonta on osa adoptioprosessia ja sen läpikäyminen on edellytyksenä adoptiolle. Kunnat voivat järjestää adoptioneuvonnan itsenäisesti tai ostaa palvelun Pelastakaa Lapset- järjestöltä. Lain mukaan neuvonnan tehtävänä on selvittää, onko edellytykset adoptiolle olemassa, huolehtia lapsen sijoittamisesta, seurata sijoituksen onnistumista lapsen etua ajatellen sekä huolehtia siitä, että vanhemmat hoitavat adoption vahvistamisen. (Peltoniemi-Ojala 1999, 23–24, 38)

Adoptoiminen on Suomessa mahdollista yli 25-vuotiaille, avioliitossa eläville ja yksittäisille henkilöille. Yksin lapsen adoptoivien on käytännössä mahdollista adoptoida ainoastaan kansainvälisen palvelun kautta, koska kotimaiset adoptioon tulevat lapset luovutetaan ensisijaisesti lapsettomille, alle 40-vuotiaille avioliitossa eläville henkilöille. Vuosina 1985–2000 Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta sai käsiteltäväkseen yhteensä 2114 hakemusta, joista 91,7 prosentissa hakijana oli aviopari ja 8,3 prosentissa yksittäinen henkilö. Yksinhakijoiden joukossa oli yksi mies, loput olivat naisia (Parviainen 2003, 43.). Vuonna 2004 lautakunta sai 38 lupahakemusta yksinhakijoilta, kun vuonna 1985 hakijoita oli ollut vain 4 (Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta: toimintakertomus 2004, 20).

Adoptio jaetaan kolmeen päätyyppiin: vieraslapsen adoptioon, perheen sisäiseen adoptioon sekä aikuisadoptioon. Vieraslapsen adoptiolla tarkoitetaan lapsen siirtymistä sellaisten vanhempien perheeseen, joka ei aikaisemmin ole

ollut vanhemmuussuhteessa lapseen. Perheen sisäisen adoption kautta laillistetaan jo aikaisemmin syntyneitä perhesuhteita uuden puolison adoptoidessa toisen puolison lapset. Aikuisadoptio merkitsee aikuisen henkilön adoptoimista, joka on lapsuudessaan ollut adoptoivien henkilöiden hoidettavana. (Peltoniemi-Ojala 1999, 23)

Kotimaisessa adoptiossa on kyse siitä, että adoptioperheen ja adoptoidun synnyinmaa on sama. Kotimaisten adoptioiden määrä on laskenut viimeisten vuosikymmenten aikana suuresti, mikä on osaltaan vaikuttanut kansainvälisten adoptioiden kysynnän kasvuun. Kansainvälisessä adoptiossa adoptoitu on kotoisin jostain muualta kuin adoptoiva perhe. Adoptiolapsen lähtömaasta käytetään termiä luovuttajamaa ja adoptoivan perheen kotimaasta vastaanottajamaa. Kansainvälisiä adoptioita valvoo Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta, jonka yhtenä tehtävänä on antaa joko myönteinen tai kielteinen päätös adoptiota hakeville henkilöille. (Parviainen 2003, 8-14)

4.2 Adoptioprosessi

Adoptioprosessi etenee sisällöltään ja pituudeltaan hieman eri tavalla riippuen siitä toivovatko hakijat kotimaista vai ulkomaista adoptiolasta. Suomessa kaikilta adoptiovanhemmiksi haluavilta velvoitetaan osallistumista adoptioeuvontaan. Adoptioeuvonnan järjestämisestä huolehtii joko kotikunta tai Pelastakaa Lapset ry. Neuvonnan tarkoituksena on selvittää adoptioon liittyviä keskeisiä tekijöitä ja valmistaa adoptiota hakevia tulevaan tehtäväänsä vanhempina. Viranomaisten tehtävänä on neuvonnan aikana selvittää hakijoiden valmius adoptioon ja arvioida heidän kykynsä toimia adoptiolapsen vanhempina. Adoptioeuvonta koostuu noin kymmenestä tapaamisesta sosiaalityöntekijän kanssa sekä mahdollisesti myös ryhmässä tapahtuvasta valmennuksesta. (Karhumäki 2005, 12–15.) Adoptioeuvonnan aikana käydään läpi hakijoiden taloudellista tilannetta ja terveydentilaa, kotioloja, parisuhteeseen ja lapsettomuuteen liittyviä tekijöitä sekä adoptoimisen motiiveja (Peltoniemi-Ojala 1999, 41).

Adoptioeuvonnan loppuvaiheessa sosiaalityöntekijä tekee ulkomaista lasta toivovista kotiselvityksen, jossa sosiaalityöntekijä kertoo hakijoiden adop-

tiovalmiuksista ja muista taustatiedoista (Peltoniemi-Ojala 1999, 58). Perheestä tehty lausunto lähetetään sosiaali- ja terveysministeriön kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakuntaan hyväksyttäväksi ja adoptioluvan saamiseksi (Karhumäki 2005, 12). Vuonna 2004 lautakunnalta haki adoptiolupaa 373 hakijaa, joista neljä sai kielteisen päätöksen (Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta, Toimintakertomus 2004).

Kansainvälistä adoptiolasta hakevat valitsevat neuvontavaiheen ja lautakunnan myöntämän adoptioluvan jälkeen itselleen sopivan palvelunantajan, jonka kautta he haluavat lapsen adoptoida. Suomessa kansainvälisen adoption palvelunantajia ovat Pelastakaa Lapset ry, Interpedia ry ja Helsingin kaupunki (Karhumäki 2005, 12). Palvelunantajat eroavat toisistaan pääasiassa eri maihin solmittujen adoptioyhteistyökontaktien kautta. Kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunnan vuoden 2004 toimintakertomuksen mukaan Suomeen adoptoitiin edellä mainittuna vuotena eniten lapsia Kiinasta (133 lasta), Venäjältä (41 lasta) ja Thaimaasta (36 lasta).

Kotimaisen lapsen adoptoiminen eroaa kansainvälisestä adoptiosta pääosin pitemmän odotusajan ja hakijoita koskevien tiukempien kriteereiden kautta. Kotimaista adoptiolasta voivat hakea alle 40-vuotiaat, lapsettomat avioparit, jotka joutuvat odottamaan lasta yleensä neljästä viiteen vuotta (Peltoniemi-Ojala 1999, 107). Odotusajan pituuteen vaikuttaa Suomessa adoptioon luovutettavien lasten pieni määrä. Ulkomaista lasta hakevista poiketen kotimaiseen adoptioon päätyneiden ei tarvitse neuvonnan jälkeen odottaa erillistä adoptiolupaa, vaan he siirtyvät suoraan muiden kotimaista adoptiolasta hakevien jonoon odottamaan tietoa lapsesta (Peltoniemi-Ojala 1999, 58).

4.3 Adoptiovanhemmuus

Maarit Peltoniemi-Ojala (1999, 32–33) kuvailee adoptiovanhemmuutta haasteeksi ja seikkailuksi, johon päädytään pitkällisen harkinnan tuloksena. Adoptiota suunnittelevat joutuvat pohtimaan motiivejaan vanhemmaksi tulemiselle usein enemmän kuin biologisesti lapsen saavat vanhemmat. Adoptioneuvonnan aikana sosiaalityöntekijän kanssa käydyt keskustelut yksityiselämään

kuuluvista asioista saattavat herättää ristiriitaisia tunteita adoptiota hakevissa henkilöissä. Linda P. Salzer (1994, 346–347) korostaa kahta seikkaa, jotka kaikkien adoptiolasta haluavien tulisi käydä läpi. Toinen näistä on lapsettomuuden hyväksyminen, etenkin jos adoption taustalta löytyy biologista lapsettomuutta. Vanhempien on tärkeää tunnistaa omat tunteensa ja voitava surrata sitä, ettei voi saada biologista lasta. Jotta asian hyväksyminen on mahdollista, heidän täytyy luopua biologiseen lapseen liittyvistä mielikuvista. Tämä on adoptiolapsen kannalta hyvin merkityksellistä, jotta vanhempien pettymykset biologisen lapsen saamiseen liittyen eivät heijastu adoptiolapseen. Toinen Salzerin (Emt. 346–347) korostama seikka koskee adoptiovanhemmuuden erilaisuuden hyväksymistä biologiseen vanhemmuuteen verrattuna. Adoptiovanhemmuus ei ole huonompi tapa tulla vanhemmaksi, vain erilainen. Adoptiovanhemman on pystyttävä hyväksymään se tosiasia, että lapsi tuo mukanaan perheeseen palan jostain toisesta suvusta ja kulttuurista sekä historiasta, josta ei välttämättä ole mitään tietoa (Peltoniemi-Ojala 1999, 31–33).

Adoptioeuvonnan aikana käydyt keskustelut voivat herättää hakijoissa myös epäilyjä omista kyvyistä olla äiti tai isä. Adoptiovanhemmat joutuvat puntaroimaan sellaisia lapsen saamiseen ja kasvatukseen liittyviä asioita, joihin biologisen lapsen vanhemmilta ei odoteta vastausta. Heidän on täytettävä terveydentilaan, sosio-ekonomiseen asemaan sekä asunto-oloihin liittyvät kriteerit, jotta mahdollisuus adoptioon avautuisi (Peltoniemi-Ojala 1999, 24–25). Näiden fyysisten ja materiaalisten taustatekijöiden selvittämisen lisäksi adoptiovanhemmilta odotetaan henkistä valmiutta ottaa vastaan tehtävä vanhempana ja hyväksyä adoption erityislaatuisuus. Lapsettomuuden hyväksyminen ja omaan vanhemmuuteen liittyvien asioiden syvällinen läpikäyminen antavat Linda P. Salzerin (1994, 344) mukaan heille erityisen hyvät lähtökohdat vanhemmuuteen, koska heille lapsi ei ole itsestäänselvyys vaan hän saapuu perheeseen pitkään odotettuna ja toivottuna.

Lapsen saapuminen perheeseen on kaikille osapuolille iso muutos. Vanhemmat joutuvat miettimään esimerkiksi sitä, että säilyttävätkö he lapsen alkuperäisen nimen vai antavatko kokonaan uuden. Kansainvälisen palvelun kautta adoptoineiden on myös mietittävä omaa suhtautumistaan lapsen synnyinmaahan ja sen kulttuuriin sekä sitä, miten näitä teemoja ylläpidetään uudessa ko-

dissa. Lapsen näkökulmasta katsottuna moni asia voi tuntua vieraalta ja pelotavalta, kuten uusi kieli. Omat haasteensa lapsen sopeutumiseen luovat hänen aikaisemmin kokemansa menetykset ja luottamuksen syntyminen uusiin vanhempiin. Vaikka lapsi näyttäisikin sopeutuvan varsin nopeasti uuteen perheeseen, voi taustalta löytyä pelko uudesta hylkäämisestä. Alun ”kuherruskuukauden” aikana lapsi saattaa käyttäytyä hyvin kiltisti välttämättä osoittamasta negatiivisia tunteitaan. Kun luottamus uusiin vanhempiin syntyy ja lapsi voi olla varma siitä, ettei häntä enää hylätä, uskaltaa lapsi näyttää myös aikaisemmin kätketyn puolensa. (Karhumäki 2005, 27–28)

Heli Karhumäki (2005, 29) sanoo, että suurin osa adoptiolapsista sopeutuu uuteen perheeseensä hyvin, mutta joillakin lapsilla ilmenee eriaikaisia psyykkisiä häiriöitä, joiden taustalta voi löytyä hyvin traumaattisia kokemuksia. Kiintymyssuhdetta tutkinut Mirjam Kalland (1999, 15–17) kertoo aikaisempien hylkäämiskokemusten aiheuttaneen lapselle vaikeuksia luottaa aikuisiin eikä lapsi välttämättä siedä fyysistä kosketusta tai osaa ottaa vastaan lohdutusta. Kallandin mukaan ulkomailta adoptoitujen lasten käyttäytymisessä esiintyy usein tällaisia piirteitä. Lapsen voi olla vaikeata saada katsekontaktia tai hän ei osoita kiintymystä vanhempiinsa vaan menee vierastamatta muiden aikuisten lähelle. Tilanne on lapsen lisäksi vaikea myös adoptiovanhemmille, koska he eivät tiedä kuinka lasta auttaa. Mirjam Kallandin mielestä vanhempien on tällaisessa tilanteessa annettava lapselle aikaa, läsnäoloa, rakkautta sekä lohdutusta, vaikka lapsi niistä aluksi kieltäytyisikin.

Lapsen tuleminen perheeseen voi pitkästä odotuksesta ja toiveiden täyttymisestä huolimatta tuoda mukanaan tyhjyyden tunteen. Synnytyksen jälkeinen masennus eli baby blues-ilmiö ei ole vierasta adoptiovanhemmillekaan. Pitkä odotusaika on saattanut nostaa lapsen tuloon ja vanhemmuuteen kohdistuneet odotukset niin korkeiksi, että todellisuus yllättää. Linda P. Salzer (1994, 350) toteaa, että hormonaalisten muutosten sijaan perheen uuteen rooliin sopeutuminen sekä ulkopuolelta tulevat odotukset ja paineet voivat tuoda hämmennyksen ja riittämättömyyden tunteita. Ristiriitaisia tunteita voivat herättää erityisesti ihmisten asenteet adoptiota kohtaan, josta kertoo adoptioäitiyttä tutkineen Elina Karin (2004, 9) toteamus siitä, että biologinen side nähdään yhä ensisijaisena, jonka rinnalla adoptioäitiys koetaan erilaisena ja vähemmän

oikeana vanhemmuuden muotona. Ulkopuolelta tulevien asenteiden ja kommenttien ristitulella korostuukin toisilta adoptiovanhemmilta saadun vertais-tuen ja samankaltaisten kokemusten vaihtamisen merkitys.

Maarit Peltoniemi-Ojalan (1999, 32) toteamuksen mukaan lapsen adoptioimi-nen on matka, jossa ”*rakkaus tulee kaupan päälle, ajan kuluessa*”. Adoptio on keino saattaa vanhempia ja kotia tarvitseva lapsi sekä lasta hartaasti toivovat henkilöt yhteen. Kahden adoptiolapsen isä Pehr Löf (Karhumäki 2005, 184) sanoo:

Olen joskus tavannut ihmisiä, jotka ovat pahoitelleet sitä, ettemme ole saaneet kokea oikeaa isyyttä ja äitiyttä. Tällaiset ihmiset eivät ymmärrä, että juuri adoption ansiosta minusta ja vaimostani on voinut tulla oikea isä ja äiti.

4.4 Adoptioiminen yksin

Jokainen nainen joutuu jossain elämänsä vaiheessa miettimään haluaako hän lapsia ja onko siihen mahdollisuuksia. Myös ulkopuolelta tulevat paineet ja odotukset suvun jatkamisesta voivat herättää ristiriitaisia tunteita, erityisesti jos nainen itse tekee tietoisin valinnan lapsettomana elämisestä. Tellervo Riikonen (1991, 155) huomauttaa, että ”*yksikään nainen ei välty äitiydeltä, eivät edes ne, jotka päättävät elää lapsettomina*”. Kun aikaisemmin lasten saaminen oli itsestäänselvyys, jota ei juuri kyseenalaistettu, on lasten hankinnasta tai hankkimatta jättämisestä tullut tietoinen valinta. Erilaisten vaihtoehtojen aikakaudella avioliitto tai vakituinen parisuhde eivät ole enää edellytyksiä äitiydelle. Yksi vaihtoehto kohti vanhemmuutta on lapsen adoptioiminen yksin.

Suomessa ensimmäinen adoptiota säätelevä laki tuli voimaan vuonna 1925 (Parviainen 2003, 25), mistä asti myös yksinadoptioiminen on ollut mahdollista. Tästä huolimatta kyseessä on varsin uusi ilmiö. Yksinadoptioiminen alkoi tulla yleiseksi käytännöksi vasta vuoden 1985 jälkeen, jolloin laki lapseksiottamisesta astui voimaan. Laissa määriteltiin säännökset kansainvälisistä adoptioista, mikä avasi yksittäisille henkilöille laajemmat mahdollisuudet adoptioon. Kun aikaisemmin kotimaiset adoptiolapset oli luovutettu lähinnä aviopareille,

avautui lain myötä yksittäisille henkilöille parempi mahdollisuus adoptoida lapsi kansainvälisen adoption kautta.

Suomessa adoptiota ja erityisesti yksinadoptioineita on tutkittu varsin vähän. Opinnäytetyötä tehdessäni löysin ainoastaan yhden tutkimuksen, jossa käsiteltiin yksinadoptioineita. Elina Talvikosken (2004) Pro gradu-työ *”Siellä todellistuu se oma unelma” – Tutkimus vertaisryhmätoiminnan merkityksistä yksinadoptioiville naisille* toi esille lapsen yksinadoptioineiden omat kokemukset tarpeesta vertaisryhmiin. Yhdysvalloissa yksin lapsen adoptioineita ovat tutkineet muun muassa Ethel Branham, Alfred Kadushin sekä Joan F. Shireman yhdessä Penny R. Johnsonin kanssa. Edellä mainittujen tutkimukset ovat pääosin 1970-luvulta ja koskevat kotimaisia adoptioita. Tutkimusten soveltaminen Suomen tilanteeseen on varsin hankalaa, koska Yhdysvalloissa yksinäisten henkilöiden on mahdollista adoptoida muutaman kuukauden ikäinen, kotimainen lapsi. Esimerkiksi lasten sopeutumista uuteen perheeseen on näiden tutkimusten valossa vaikeata verrata suomalaiseen tilanteeseen varsin erilaisen lähtökohtiensa perusteella.

Miksi nainen tai mies haluaa lapsen yksin ja nimenomaan adoptoimalla? Yksinadoptoimiseen johtavat syyt ovat kuitenkin samat kuin aviopareillakin: halu saada oma lapsi. Mady Prowlerin (1990) mukaan halu pitää toisista huolta ja elää perheenä on universaali tarve, joka koskee niin avioliitossa eläviä kuin yksinäisiäkin henkilöitä. Taustalla voi olla myös tunne siitä, että kykenee antamaan laitoksessa asuvalle lapselle paremman kodin. Linda P. Salzer (1994, 353) toteaa suurimman osan ihmisistä haluavan lasta ihan vain siitä syystä, että *”niin on tapana tehdä”*. Asiaa lähemmin tarkastelemalla voidaan päätellä, että avioliitossa elävien lasten saamista ei juuri koskaan pidetä kummallisena. Yksinäisten henkilöiden sen sijaan odotetaan esittävän vahvoja perusteluja toiveelleen tulla vanhemmaksi.

Adoptioevonnan aikana niin avioparien kuin yksinhakijoidenkin kanssa käydään keskusteluja lapsen saamiseen liittyvien teemojen pohjalta. Yksinhakijoiden kohdalla huomio kiinnittyy erityisesti heidän sosiaaliseen tukiverkostoon, terveydentilaan, taloudelliseen sekä henkiseen valmiuteen toimia itsenäisenä vanhempana. Yksinhakijoiden kannalta on tärkeää pystyä osoitta-

maan, että heidän tuttavapiirissään on myös miespuolisia henkilöitä, joiden kanssa lapsi voi solmia läheisen suhteen. Adoptoivalla on oltava läheisiä ihmisiä, joiden puoleen hän voi kääntyä lasta koskevissa hoito- ja kasvatuskysymyksissä. (Peltoniemi-Ojala 1999, 29)

Lasta yksin hakevilta odotetaan kypsyysden lisäksi vakaata taloudellista tilannetta ja lapsen kannalta turvallisia elinoloja. Kun otetaan huomioon kansainvälisen adoption suuret kustannukset, voidaan kärjistetysti todeta, ettei kaikilla ole siihen jo taloudellisista syistä mahdollisuutta. Kelan maksama adoptiotuki on tuonut kustannuksiin helpotusta niin aviopareille kuin yksinhakijoillekin, mutta yksinhakijan osuus pysyy silti korkeana kun rahallisia kuluja ei voi jakaa aviopuolison kanssa. Taloudellisiin syihin vedoten voidaan tulla siihen tulokseen, että yksinadoptoineet erottuvat ekonomiselta taustaltaan muista yksinhuoltajista, jotka ovat lapsiperheiden taloutta tutkineen Pasi Moisio (Ojansivu 2005) mukaan heikommassa asemassa kuin kaksivanhempaiset perheet. Moisio sanoo yksinhuoltajien tulotason olevan muita matalampi ja he joutuvat turvautumaan toimeentulotukeen enemmän kuin muut lapsiperheet. Tilastojen mukaan erityisessä köyhyysriskissä ovat nimenomaan yksinhuoltajat. Yksinadoptoineita ei näiden tietojen pohjalta voi kuitenkaan luokitella samaan lokeroon, vaan yksinhuoltajuudesta huolimatta voidaan todeta, että jo adoptioluvan saadakseen heillä on oltava vakaa ja turvallinen taloudellinen tilanne.

Suomalaisen adoptiokäytännön mukaan yksin lapsen adoptoivien ainut mahdollisuus on turvautua kansainväliseen adoptiopalveluun. Vuonna 2004 Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakuntaan tulleista hakemuksista 335 tuli aviopareilta ja 38 yksinhakijoilta. Se tarkoittaa yksinhakijoiden puolelta vajaan kymmenen prosentin osuutta kaikista hakemuksista. Kaikki lapsia adoptioon luovuttavat maat eivät kuitenkaan kohtelee yksinadoptoivia samalla tavoin. Maarit Peltoniemi-Ojalan (1999, 28–29) mukaan käytännöt ovat hyvin kirjavia, sillä osa maista ei luovuta lapsia yksinhakijoille lainkaan ja osa luovuttaa sekä nais- että mieshakijoille. Lapsen odotusaika saattaa yksinhakijoilla myös olla pidempi kuin aviopareilla. Yksin lapsen adoptoiville tyypillistä on lisäksi se, että luovutettavat lapset ovat usein iältään vanhempia ja heillä saattaa olla erityistarpeita. Erityistarpeisten lasten osalta on myös esitetty väitteitä siitä, että heidän sijoittaminen yhden vanhemman kotiin saattaa olla

jopa eduksi lapselle. Yhden vanhemman perheessä kiintymyshäiriöinen lapsi pystyy luomaan yhteen henkilöön kiinteän suhteen ja saamaan kaiken huomion tältä aikuiselta ilman, että monen muun henkilön läsnäolo häiritsee suhteen kehittymistä ja sitä kautta lapsen sopeutumista uuteen ympäristöön (Ruxton 1996, 364).

Marianne Peltomaan (2002, 229) kirjoittaman kirjan päähenkilö, yksin kaksi lasta adoptoinut Anna, pohti toivettaan tulla äidiksi seuraavasti (lyhennelty lainaus):

Miksi minä halusin äidiksi? Miksi se oli niin ehdottoman välttämätöntä että minun piti panna itseni kokonaan likoon? Keski-ikäinen ruumiini ja sieluni, rahani ja melkein kaikki aikani? Tiedän miksi haluan olla äiti. Se on niin päivänselvän yksinkertaista, että on naurettavaa edes kirjoittaa siitä. Mutta miksi halusin tulla äidiksi? Mikä on biologiaa ja fysiologiaa ja geenejä? Mikä on oppimista ja malleja? Haluanko minä oikeastaan tietää? Eikö riitä, että se joka veti minua intuitiivisesti ja varmasti, oli aivan oikeassa? Että se oli kaikista tarpeista tärkein. Minulle.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena on selvittää millaisia kokemuksia yksinadoptoineilla on adoptioprosessin eri vaiheista. Tarkoituksena on myös tutkia millaisia asenteita ja ennakkoluuloja yksinadoptoineet ovat lähiympäristössään kohdanneet. Adoptioneuvonnan osalta on olennaista kysyä saivatko he omasta mielestään tarpeeksi tukea sosiaalityöntekijöiltä tai kokivatko he erityistä tukea edes tarvitsevansa. Perheenperustamisen muotona adoptiosta voidaan esittää kysymys myös siitä, mitkä tekijät vaikuttivat yksin elävien naisten adoptiopäätökseen.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia kokemuksia yksinadoptoineilla on adoptioprosessin eri vaiheista?

2. Millaisia kokemuksia yksinadoptoineilla on eri osapuolten reaktioista yksin adoptoinutta kohtaan?
3. Miten yksinadoptoineet ovat päätyneet ratkaisuun lapsen saamisesta yksin?

5.2 Tutkimusmenetelmät

Toteutin opinnäytetyöni empiirisen osuuden laadullisin menetelmin, sillä sen periaatteet mahdollistivat parhaiten kokemuksellisen tiedon keräämisen. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana ja tavoitteena on todellisen elämän kuvaaminen ja kohteen tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 152).

Eri menetelmistä teemahaastattelu (Liite 1) sopi aineiston keruuseen tämän tutkimuksen kohdalla parhaiten sen joustavuuden takia. Aluksi harkitsin toteuttavani tutkimuksen kyselynä, jolloin tutkimusjoukon määrää olisi ollut mahdollista kasvattaa haastateltavien joukkoa suuremmaksi. Päädyin yhdessä ohjauvan opettajani kanssa kuitenkin siihen, että toteutan tutkimuksen kokonaan haastatteluin. Tähän päädyimme siksi, että pienen tutkimusjoukon löytäminen ja haastatteluiden sopiminen oli käytännössä helpompaa ja menetelmä vastasi hyvin tutkimukseni tarkoituksiin. Teemahaastattelun edut tulivat esiin myös mahdollisuutena tehdä tarkentavia kysymyksiä ja syventää saatavia tietoja (Hirsjärvi ym. 2004, 194).

5.3 Aineiston keruu

Valitsin tutkimusjoukoksi kolme yksinadoptoinutta naista yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimiston kanssa. Tähän määrään päädyttiin sillä perusteella, että niiden toteuttaminen oli ajankäytöllisesti mahdollista ja työmäärä pysyi laajuudeltaan sopivana. Haastatteluiden määrän perusteella tutkimustuloksia ei kuitenkaan voida yleistää koskemaan kaikkia yksinadoptoineita. Tuloksissa esiintyi paikoitellen hyvinkin yhteneviä vastauksia, joiden pohjalta voidaan vetää varovaisia johtopäätöksiä, mutta yleistettäväksi asti tutkimustuloksista ei ole. Maarit Peltoniemi-Ojala (1999, 30) on sanonut, että

adoptiokokemuksia ei edes voi verrata toisiinsa, koska jokainen adoptio on omanlaisensa kokemus jokaiselle adoptoineelle henkilölle. Tutkimusta varten minun oli haettava tutkimuslupa Pelastakaa Lapset ry:ltä.

Äänitin haastatteluista kaksi nauhurilla ja yhdestä tein vain muistiinpanoja. Haastatteluiden äänittämisen hyötypuolena oli se, että muistiinpanojen tekemisen sijaan pystyi keskittymään itse tilanteeseen ja tarkentavien kysymysten tekemiseen. Haastattelutilanteen onnistumiseen vaikuttavia tekijöitä ovatkin haastateltavan kuuntelemiseen keskittyminen sekä vastauksia syventävien jatkokysymysten esittäminen (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 203). Haastattelut tapahtuivat haastateltavien omien toiveiden mukaisesti Pelastakaa Lapset ry:n toimistolla, kahvilassa ja haastateltavan kotona.

5.4 Aineiston purku

Haastatteluiden jälkeen litteroin nauhat ja aloin käydä tekstejä läpi teemoittelua ja tyypittelyä apuna käyttäen. Teemoitteluvaiheessa tärkeintä on pystyä erottamaan puhtaaksikirjoitetusta materiaalista tutkimusongelmaa tukevat kohdat ja irrottamaan merkityksellisiä, tutkimuksen sisältöä rikastavia sitaatteja. Tyypittelyn tarkoituksena on löytää eri haastatteluista samankaltaisuuksia, jotka yleisimmin toistuvat teksteissä (Eskola & Suoranta 1998, 176, 182–183).

Käyttämäni tutkimusmenetelmään teemahaastatteluun sisältyy eettisiä kysymyksiä, jotka oli huomioitava tutkimusta tehtäessä. Haastatteluissa syntyneen materiaalin, kuten nauhat tuhosin heti puhtaaksikirjoittamisen jälkeen. Muistiinpanot ja puhtaaksikirjoitetut haastattelut hävitin analysoinnin tehtyäni, eikä sivullisilla ollut oikeutta tutustua niihin. Tutkijana minun oli taattava tutkimukseen osallistuneille täysi anonymiteetti ja yksityisyydensuoja.

6 KESKEISIMMÄT TUTKIMUSTULOKSET

Sisällytin teemahaastatteluun kuusi eri teemaa: haastateltavien taustatiedot, elämäntilanne ennen adoptiota, adoptioneuvonta, lapsen odotusaika ja saapuminen Suomeen, elämä lapsen saapumisen jälkeen sekä yhden vanhemman perhe. Teemojen kautta halusin tarkastella erityisesti yksinhuoltajuuteen ja adoptioprosessin eri vaiheisiin liittyviä sekä muita opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä tukevia tekijöitä. Haastattelumateriaalia purkaessani jouduin miettimään mitkä vastaukset ovat olennaisimpia sisällyttää keskeisimpiin tutkimustuloksiin ja mitkä voin jättää kokonaan pois.

Sitaatteja käyttäessäni olen poistanut joitain sanoja, jotka eivät ole vaikuttaneet varsinaisen sisältöön. Tällaisia sanoja ovat olleet esimerkiksi ”niinku”- ja ”et”- sanat. Olen myös poistanut haastatteluissa esiin tulleet lasten ja paikkakuntien nimet sekä korvannut ne yleisnimillä, jotta anonymiteetti voidaan taata. Tutkimustuloksia esitellessäni käytän haastatteluun osallistuneista nimiä haastateltava, äiti ja adoptioäiti.

6.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastateltavien taustatietojen kohdalla jouduin paljon miettimään mitkä tiedot ovat tärkeitä tutkimuksen raportoinnin kannalta, koska yksinadoptoiteiden määrä on Suomessa suhteellisen pieni ja tutkijana minun oli pystyttävä taakaamaan haastateltaville oikeus anonymiteettiin. Tästä johtuen jätin tutkimustuloksissa mainitsematta joitakin taustatiedoissa esille tulleita henkilötietoja.

Adoptioprosessin alkaessa haastateltavien keskimääräinen ikä oli noin 40 vuotta ja lapsen saapuessa 44 vuotta. Adoptiolapset olivat keskimäärin 2,5-vuotiaita saapuessaan Suomeen. Heidän synnyinmaansa olivat Venäjä, Etiopia ja Kiina. Jätän kuitenkin mainitsematta lasten sukupuolen ja muut tunnistettavat tekijät, koska ne eivät ole tutkimuksen kannalta olennaisia asioita.

6.2 Elämäntilanne ennen adoptiota

Kaikki haastateltavat kertoivat elämänsä täytyneen ennen adoptiopäätöksen tekemistä harrastuksista, työnteosta ja ystävistä. Yksi haastateltavista kuvaili elämänsä toteamalla, että hänellä oli vakiintunut elämäntapa sinkkuna, joka teki paljon töitä.

Sillon ku mä, siis ennen ku mä yleensä rupesin koko prosessiin, edes adoptioon, niin kyllä mä varmaan harrastin aika paljon ja kävin töissä tietysti. Mulla oli ihan vakipaikka niinku tälläki hetkellä sama työpaikka.

No mä kävin töissä ja asuin yksin, oli jotain harrastuksia ja ystäviä tapasin.

Kaikilla haastateltavilla oli ollut toive lapsen saamisesta jo pitkään mielessä. Suunnitelman toteuttaminen ei kuitenkaan ollut aivan yksinkertaista ja sen lykkääntymistä perusteltiin sopivan puolison puuttumisella, tiiviillä työtahdilla ja korkealla biologisella iällä. Kaikki kertoivat miettineensä myös vaihtoehtoa biologisesta lapsesta, mutta ajatus hylättiin puolison tai läheisen parisuhteen puuttumisen vuoksi.

(---) Kuitenkin halusin lapsen niin sit ku ei ollu, siihen ikään mennessä en ollu menny naimisiin eikä ollut biologista lasta mahdollisuutta saada, niin sitten päätin adoptoida lapsen.

Kysyin haastateltavilta millaiset tekijät vaikuttivat heidän haluunsa saada oma lapsi. Toivetta lapsesta ja vanhemmuudesta pidettiin niin luonnollisena asiana, että niitä oli vaikeata perustella.

Sitä vaan halusi lapsen. Sitä on ihan pienestä pitäen se että se perhe ja vielä suuri perhe. Mä oon ite eläny tavallaan pienperheessä, että tuota haave oli semmosesta suurperheestä, monta lasta ja semmosesta.

(---) Oli kuitenkin suurempi asia saada se lapsi kuin että jos ei oo sitä puolisoa, että ei olisi ollenkaan sitä lasta.

Kukaan haastateltavista ei ollut halunnut lasta nimenomaan yksin ilman kumppania. Kun elämäntilanne oli kuitenkin se, että toista osapuolta ei ollut

löytynyt, tuntui adoptoiminen oikealta ratkaisulta. Biologinen raskaus ilman vakituista parisuhdetta nähtiin riskinä ja itselle sopimattomana ratkaisuna. Yksi äideistä sanoi päätyneensä adoptioon sen vuoksi, että siinä lapsi oli jo olemassa. Hänen mielestään ”raskaaksi heittäytyminen” olisi ollut väärin sekä lasta että lapsen isää kohtaan. Toinen haastateltavista kertoi harkinneensa ensin ryhtymistä tuki- tai sijaisvanhemmaksi, mutta hylänneensä ajatuksen lopulta, koska ” *siinä lapsi ei kuitenkaan ole koskaan oma*”. Päätöstä adoptiota kuvailtiin oikeaksi, helpoksi ja luonnolliseksi ratkaisuksi.

Joo, no se oli just että mä harkitsin kauheesti sitä, kaikkia vaihtoehtoja. Ja tuota nykypäivänä yleensä sekin että heittäytyä, heittäytyys raskaaks ei ole ihan yksiselitteistä (naurua), että ei voi ihan tuosta noin vaan, että pitää ottaa niin moni asia huomioon ja se just että en mä ehdoin tahdoin isätöntä lasta niinku halunnu. (---) Adoptiossahan lapsi on jo olemassa, että sille etsitään kotia ja jos on koti joka etsii lasta ja lapsi kotia, niin mun mielestä se oli oikeempi ratkasu ja oikeempi semmonen perusteltu juttu.

Päätöksestään adoptoida lapsi haastateltavat kertoivat ensin kaikista lähimmille sukulaisilleen ja ystävilleen. Ensimmäinen reaktio oli yleensä hyvin vaihteleva. Läheisimmät ystävät ja sisarukset suhtautuivat varsin positiivisesti ja kannustavasti, mutta heidän joukostaankin löytyi henkilöitä, jotka olivat varautuneita ja kehottivat vielä harkitsemaan päätöstä. Tyypillistä oli myös se, että muille sukulaisille ja tuttaville päätöksestä saatettiin kertoa vasta adoptioneuvonnan ollessa jo käynnissä tai viimeistään adoptioluvan saamisen jälkeen.

Vaihtelevasti, että toiset ei ymmärtäny tai siis toisten kanssa ei ehkä pystyny puhumaan ollenkaan et heille se oli niin vieras asia, et en tiä miten he siihen suhtautu koska siitä ei niinku puhuttu. Toiset oli hirveän kannustavia ja sillei (---).

Sisko suhtautui myönteisesti ja mutta toiset sitten vähän aikaa mietti ennen ku ajattelivat positiivisesti. Et sitte muut ei heti ajatellu kauheen myönteisesti siitä.

Kielteistä ja varautunutta suhtautumista perusteltiin muun muassa sillä, että läheiset eivät olleet miettineet asiaa niin paljon kuin itse adoptiopäätöksen tehnyt henkilö. Linda P. Salzer (1994, 345) on sanonut, että juuri tästä syystä adoptiota harkitsevien ei edes kannattaisi odottaa läheisiltä heti täyttä ymmärrystä päätökselle, vaan tärkeintä mitä he voivat tehdä on ajan antaminen.

Haastateltavat kertoivat aistineensa läheisten suhtautumisesta myös huolta tämän voimavaroista ja jaksamisesta.

Mut tietysti se että heillä oli tietysti huoli siitä ku yksinadoptio, et ne on niin semmosia asioita tosiaan, että se herättää sit varmaan semmosta, et miten se nyt jaksaa. (---) Et ihan siis herättää niinku mun mielestä ihan siis välittämistä, jos siinä on jotain tullu, et he ei ymmärrä, niin mun mielestä se on kummunnu enemmän siitä välittämisestä ja siitä, et ei siitä itse asian vastustamisesta et se on sitä, että he ajattelevat mua ja mun jaksamista.

6.3 Adoptioneuvonta

Haastateltavista kaksi osallistui Pelastakaa Lapset ry:n järjestämään PRIDE-valmennukseen ja yhden haastateltavan adoptioneuvonta koostui kokonaan sosiaalityöntekijän kanssa käydyistä keskusteluista. Kaikki pitivät neuvontaa lisätietoa antavana ja ajatuksia herättävänä aikana. Adoptioneuvonta nähtiin sekä positiivisena että vahvasti ongelmiin painottuvana kokemuksena. Yksi haastateltavista kuvasi neuvontaa ”sopivalla tavalla hienotunteiseksi ja sopivalla tavalla suoraksi”. Toinen haastateltavista olisi toivonut saavansa neuvonnassa enemmän tietoa erilaisista yksinhuoltajille kuuluvista rahallisista tukimuodoista sekä lainsäädännöstä.

Kyllähän siinä mun mielestä käytiin hirveen paljon ongelmia läpi, siis sillei et mitä kaikkee voi tulla. (---) Jotenkin se oli semmosta ongelmalähtöstä.

Kyllä sitä tietysti aina jännitti niitä haastatteluja ja ne kysymykset oli semmosia, että tuntu välillä vaikeelta vastata niihin. Hirveen tarkkaan ne kyseli kaikkee. Koko ajan pelkäs, että jos ei sovellukaan tai tietysti oli semmonen ajatus ku ne kyseli niin että ne ajattelee, ettei sovellukaan siihen tehtävään.

PRIDE- valmennukseen osallistuneet kertoivat valmennuksen tarjonnan lisäaikaa adoptiopäätöksen tekemiseen ja omien motiivien tarkasteluun.

Kyllä se varmaan ihan hyvä kurssi sillä tavalla on, että jos joku epäroii, niin siitä saa, että pystyy päättämään että haluaako ryhtyä siihen adoptioon vai ei, että sen kannalta se oli ihan hyvä.

Haastateltavat kokivat sosiaalityöntekijän ja muiden adoptiovalmennukseen osallistuneiden suhtautuneen yksinhakijaan myönteisesti. Yksi haastateltavista arveli olleensa yksinhakijana enemmän syynissä kuin muut pariskuntina hakeneet. Sosiaalityöntekijän rooli nousi esille erityisesti yhdellä haastateltavista, joka koki saaneensa häneltä tärkeitä neuvoja ja tukea esimerkiksi oikean kohdemaan valinnassa. Kaksi muuta eivät kokeneet saaneensa sosiaalityöntekijältä erityistä tukea vaan kuvailivat hänen tehneen lähinnä kartoittavaa työtä.

Ehkä en oikein kokenu et mä oisin sosiaalityöntekijältä mitenkään sellasta tukea saanut, että se oli vaan sellasta kartotusta, et onko musta siihen hommaan.

Haastateltavista yksi ei kokenut, että häntä kohtaan olisi asetettu erityisiä vaatimuksia yksinadoptoimisen vuoksi. Kaksi haastateltavaa sen sijaan koki, että heidän tukiverkostoonsa, tulotasoonsa ja vakaaseen elämäntilanteeseensa kiinnitettiin tarkempaa huomiota pariskuntina hakeneisiin verrattuna. Yksinhakijan näkökulmasta yksi haastateltavista kiinnitti huomiota adoptiohakemukseen, joka oli tehty avioparin näkökulmasta katsottuna. Hakemus loukkasi häntä, koska sen sisältö antoi ymmärtää, että yksinhakijana hän oli jotenkin vajaa ja häneltä puuttui jotain. Hän olisi toivonut yksinhakijoille omaa kaava-ketta, jotta heidän tilannettaan ei määriteltäisi puutteen kautta.

Neuvontavaiheessa haastateltavat kokivat saaneensa paljon tukea omilta ystäviltään ja sisaruksiltaan sekä erilaisista vertaisryhmistä, joihin kaksi heistä kertoi liittyneensä. Vertaisten ja läheisten tuki nousi erityisen merkittäväksi asiaksi, koska pariskuntiin verrattuna heillä ei ollut lähellään toista ihmistä, joka olisi käynyt läpi samanlaista prosessia kuin he itse. Elina Talvikoski (2004, 50) on löytänyt yksinadoptoineille suunnatun vertaisryhmätoiminnan sisällöstä kolme merkityksellistä tekijää. Vertaisryhmä toimii heille verkostoitumisen keinona toisiin yksinhakijoihin ja yksinadoptoineisiin. Vertaisryhmä toimii myös dialogisena yhteisönä sekä se tarjosi mahdollisuuden kokemuksellisen tiedon tuottamiseen. Yksinadoptoineet kokivat Talvikosken Pro gradu-tutkielmassa usein erilaisuutta muihin adoptoineisiin verrattuna, joten vertaisryhmästä muodostui toisten samassa tilanteessa olevien henkilöiden kohtaamispaikka. (Emt. 53.) Omassa tutkimuksessani haastateltavat kokivat tärke-

äksi sen, että he pystyivät käymään adoptioneuvonnassa ja -valmennuksessa esiin tulleita ajatuksia ja tunteita jonkun kanssa yhdessä läpi.

6.4 Lapsen odotusaika ja saapuminen Suomeen

Haastateltavat kuvailivat lapsen odotusaikaa ”tuskalliseksi” ja ”hirveäksi”.

Adoptioluvan saamisen ja kohdemaahan lähetettyjen papereiden jälkeen pinnalle nousi epätietoisuuden ja epävarmuuden tunteita prosessin etenemisen suhteen.

Se oli ihan hirveätä, et alku meni hyvin mut sit ku oli menny aikaa semmosen vuoden, joku vuosi, niin sit oli hirveen stressaavaa ja jotenki epätoivosta, et se vuos ku oli menny niin mä olin ihan et en ois jaksanu enää millään oottaa. Et se oli rankkaa, se oli rankkaa henkisesti. Yllättävän rankkaa.

No se oli välillä semmosta tuskallista kun ajatteli ettei ne asiat etene ja koskahan se tieto tulee. (---)

Haastateltavista kaksi liittyi johonkin adoption ympärille perustettuun vertaisryhmään. Yksi haastateltava koki omilta ystäviltään ja läheisiltään saamansa tuen riittävänä, eikä hän liittynyt vertaisryhmiin. Toinen vertaisryhmiin liittyneistä kertoi erityisesti saman kohdemaan valinneiden hakijoiden ja adoptiovanhempien muodostaman vertaisryhmän tukeneen häntä paljon lapsen odotusaikana. Vertaisryhmiin liittyminen toi varmuutta siitä, että omat tunteet ja tilanteen epätietoisuus olivat myös muille samassa tilanteessa oleville tuttuja tunteita. Vertaisryhmissä oli myös mahdollista saada tietoa kohdemaista ja kuulla lapsen adoptoineiden vanhempien kokemuksia.

Keskusteltiin ja mietittiin tai yhdessä pohdittiin, että aika kauan menee ennen kuin tulee mitään tietoa. Se oli semmosta et yhdessä pohdiskeltiin asioita.

Sitte pysty soittamaan ku oli ne puhelinnumerot ja ne yhteystiedot, ni sit pysty soittamaan, että nyt ei jaksu ja ootko kuullu yhtään et mitä sinne [kohdemaahan] kuuluu ja sit tosiaan yksi yksinhuoltajaäiti, jolla oli jo tytär täällä Suomessa, ni hän sitte kerto et hänestä tuntu ihan samalta ja semmosta, et sitä semmosta et joku kuunteli ja kerto, et tuo kuuluu raskauteen (naurua).

Yksi äideistä kertoi kiinnittäneensä huomiota siihen, että adoptiota käsittelevä kirjallisuus tarkasteli lapsen adoptoimista lähes kaikissa tapauksissa pariskunnan näkökulmasta. Yksinadoptoineiden omaan kokemukseen perustuvaa materiaalia oli hänen mielestään lähes mahdotonta löytää. Yksinhakijana hänen oli vaikeata samaistua pariskuntana hakeneiden kokemuksiin.

Lapsiesityksen saaminen pitkän odotuksen jälkeen aiheutti jokaiselle haastateltavalle erilaisia tunteita.

Kyllähän se oli mahtavaa, ihanaa. Toisaalta on se tosiaan et se lapsi on jossain ja sä et pääse sinne niin sun on vaan, siinä monet ajatukset risteilee ja niin paljon kaikkia asioita mitä sun pitää pysyä kuitenkin järkevästi mieltä ja tehdä ja hankkia ja sä oot kuitenkin jo äiti. Et se on semmonen asia, et kyllä mä luulen et etupäässä leijailee, on sellanen epätodellinen leijaileva olo.

Yksi haastateltavista kertoi miettineensä lapsiesityksen saamisen jälkeen onko valmis huolehtimaan lapsesta, jolla on erityistarpeita. Hän piti käytäntöä luovuttaa erityistarpeisia lapsia yksinhakijoille ristiriitaisena, koska he eivät voi jakaa vastuuta lapsesta puolison kanssa. Yksinadoptoiva joutuu käymään töissä taloudellisen tilanteen vuoksi, mikä tekee lapsen hoitamisen kotona vanhempainvapaan jälkeen lähes mahdottomaksi.

6.5 Elämä lapsen saapumisen jälkeen

Lapsen saapuminen kotiin pitkän odotusajan jälkeen muutti itsenäisesti eläneiden naisten elämän monin eri tavoin. Haastateltavat kertoivat lapsen tuoneen mukanaan erityisesti vastuun toisesta ihmisestä. Yksi äideistä kertoi ylättyneensä miten paljon päiväkotikäiselle lapselle oli tehtävä erilaisia hankintoja toppa- ja sadeasuista lähtien. Yksi haastateltavista kuvaili alkua lapsen tulon jälkeen ”honeymoon”-vaiheeksi, jossa kaikki sujui loistavasti. Ystävät ja läheiset kävivät ihailemassa uutta tulokasta ja monet järjestelykysymykset veivät aikaa ennen kuin elämä asettui aloilleen.

Se oli semmosta auvosaa aikaa, kaikki oli niin ihanaa.

No sit se on sitä elämää! Se on sitä et eletään sitä elämää, et ei siinä hirveesti enää mietitä, et sitä eletään sitä elämää.

Vanhemmuuden ja äitiyden myötä elämään astui monenlaisia tunteita. Yksi haastateltavista sanoi, ettei vanhemmuus synny hetkessä, vaan hitaammin ajan kanssa. Hänen mielestään vanhemmuudessa on kyse ennen kaikkea halusta huolehtia lapsesta ja suojella tätä. Äiti oli yllätynyt siitä miten paljon vanhemmuus toi mukanaan erilaisia tunteita. Pitkään työelämässä mukana olleena hän oli tottunut hallittuihin tunteidenilmaisuihin, mutta lapsen myötä erilaiset tunteet nousivat vahvasti pinnalle. Äiti kertoi tunteiden voimakkuuteen vaikuttaneen myös adoptiolapsen taustatekijät ja hänen historiansa tunteminen. Vanhemmuuden mukanaan tuomista tunteista puhuttaessa kaikki äidit mainitsivat erityisesti vastuun ja asioiden ajattelemisen lapsen näkökulmasta.

Kyllähän se sillä tavalla että on vastuussa toisesta ihmisestä ja että enää ei voi sillä tavalla elää itsenäisesti.

No vastuuta varmaan ja kyllähän sitä mielti kauheesti sitä, et tekis oikein, että tosiaan lapsen kannalta, et hänen temperamenttinsa ja luonteensa ja kaikki ottais huomioon.

Mady Prowler (1990) on todennut, että lapsen saapuminen kotiin ei ole koko prosessin loppu vaan osa sitä. Haastattelemini äitien elämässä lapsen mukanaan tuoma muutos näkyi muun muassa siinä, että lapsen myötä omat harrastukset jäivät ainakin joksikin aikaa pois. Uusi elämänmuutos näkyi heidän mukaansa eniten arjen elämässä, kuten ruokailu- ja nukkumaanmenoaikojen suunnittelemisessa. Rutiinien merkitys korostui ja arki muuttui säännöllisemmäksi. Yksi äideistä oli kiinnittänyt tarkkaa huomiota oikeanlaiseen ravintoon ja pitänyt huolta siitä, että lapsi saa kaikki tärkeät vitamiinit.

Minäkin tykkäsin lenkkeillä paljon, että enää ei päässyt sillä tavalla lenkkeilemään. Eikä voinut lähteä kauppaan sillä hetkellä kun ajatteli, että vois lähteä, jos lapsi vaikka nukkui, oli nälkäinen, tai että asioita ei voinut tehdä enää sillä tavalla ku aikasemmin oli yksin.

Lapsesta huolehtiminen toi esiin paljon kysymyksiä kasvatuksesta ja omasta jaksamisesta. Yksi äideistä kertoi jossain vaiheessa lapsen tulon jälkeen huomanneensa, ettei ollut ehtinyt ajatella omia asioitaan yhtään, vaan kaikki

tekemiset liittyivät lapseen. Toinen äiti sanoi kyseenalaistaneensa suomalaisia perinteisiä kasvatukseenkeinoja ja miettineensä miten osaisi omassa kasvatuksessaan ottaa huomioon lapsen yksilönä.

Et kyllä se niinku pyörii hirveen paljon lapsen ympärillä elämä, toisaalta olinhan mä aika vanha kun lapsen sain et toisaalta se saa pyöriäkin, et se on semmonen elämäntilanne, johon mä oon halunnukin (---).

Toinen tuli tärkeämmäksi kuin minä itse.

Ympäristön suhtautuminen yksinadoptioineeseen on haastateltavien mielestä ollut lähinnä myönteistä. Heitä on ihailtu ja pidetty rohkeana, koska ovat hakenneet lapsen niin kaukaa. Myönteinen suhtautuminen saattoi myös ärsyttää yltiöpositiivisuudellaan. Vaikka haastateltavat kertoivat ympäristön suhtautuneen heihin pääasiassa positiivisesti, löytyi myös sellaisia ihmisiä, jotka tulivat suoraan ihmettelemään äidin ja lapsen erilaista ulkonäköä ja ihonväriä.

Vähän on ollu semmosta vähän niinku yli, et se on hienoo ja vähän semmosta ollu, joka on mun mielestä ihan älytöntä, koska ei tää mun mielestä oo niin ihmeellistä, et vähän semmosta jalustalle nostamista tai sillei on sanottu.

Että uteliaisuuttahan se herättää hirveesti kun on vaalea äiti ja tumma lapsi, ja että puhuukohan se nyt suomea että sitähan se on, mut että sit se vaan on suomalaisten tapa et se vaan pitää hyväksyä. Et huomiotaahan se herättää ja kiinnostusta, tullaan kyselemään että ketä te ootte ja mitä te teette.

Sukulaisista ja ystävistä on ollut haastateltaville suuri apu lapsen saapumisen jälkeen. He kertoivat saaneensa keskustelutuen lisäksi myös käytännön lastenhoitoapua. Lapsen saapumisen jälkeen läheisten suhtautuminen adoptioon muuttui lähes kaikkien kohdalla myönteisempään suuntaan. Haastateltavat kokivat tarvinneensa erityisesti konkreettista lastenhoitoapua sekä keskustelutukea. Oman ajan merkitys korostui lapsen tulon myötä ja tukiverkosto koettiin erittäin tärkeänä tukena arjen elämässä.

Mun sisko on käynyt meillä myös, että pääsen lenkille, kattoo lasta sen aikaa.

Kyllä mä positiivisesti yllätyin kuinka he heti otti lapsen meidän perheeseen ja sukuun.

No tässä vaiheessa sitten sukulaisten tuki oli tämmönen myönteinen, et hehän rakastu tähän lapseen, et se on hirveen tärkeä mun siskolle ja siskon perheelle, et se on heille hirveen tärkeä ihminen niinku hekin hänelle. Et sieltä saan, oon saanu paljon tukea, et pitävät yhteyttä ja kaikessa ottavat hänet huomioon. Et se on ollu ihanaa mitenkä he on lapseen suhtautuneet.

Viranomaisten suhtautumisessa yksinadoptoiveisiin ei koettu erityisiä ongelmia tai ennakkoluuloja. Haastateltavat antoivat kehuja neuvolan, päiväkodin sekä terveydenhuollon henkilökunnalle. Haastateltavat pitivät viranomaisten suhtautumista lähinnä ammattimaisen neutraalina. Yksi äideistä kuitenkin koki, että viranomaisilla oli liian vähän tietoa kansainvälisestä adoptiosta, minkä vuoksi adoptiolasta kohdeltiin usein kuin syntyperäistä suomalaista tai hänet rinnastettiin maahanmuuttajalapseen. Yksi haastateltavista koki tungettelevana sen, että lapsen päiväkodissa vaadittiin selvittämään lapsen taustaa.

Mulla on aivan ihana neuvolatäti, siis aivan ihana (---). Et ei sillei tyrää, mutta ottaa huomioon et jos se askarruttaa niin tutkitaan tai mietitään, mut antaa sitte, et hänen mielestään tässä ei oo mitään hätää. Et semmonen ihana, et semmonen rauhottava ja ymmärsi varmaan silloin alkuaikoina sitte niin tän adoptiovanhemmuuden, että sitä on epävarma siitä lapsen terveydentilasta (--).

No päiväkodissa (---), niin siellä vaadittiin mun mielestä liian aikaisin, että pitäisi selvittää lapsen taustaa. Mutta en mä ryhtynyt siihen, että se tuntu sitten siltä että painostettiin, koska lapsi ei itse vielä ollut kysynyt.

Haastateltavat kuvailivat omaa mielialaansa ja olotilaansa lapsen saapumisen jälkeen ”väsyneeksi, mutta onnelliseksi”. Yksi äideistä kertoi olleensa fyysisesti hyvin väsynyt, mutta muuten mieliala oli ollut mitä parhain. Alkuvaiheen väsymys meni heillä hiljalleen ohi, eikä heistä kukaan kertonut kärsineensä adoption jälkeisestä masennuksesta.

No kyllä mä silloin talvella, ensimmäisenä talvena olin aika väsynyt kun lapsi oli vielä aika pieni. Se liikkuminen oli niin hankalaa, oltiin paljon kotona, oli vielä kovia pakkasia. Ei päässyt uloskaan, niin silloin olin aika väsynyt.

6.6 Yhden vanhemman perhe

Yksi tärkeimmistä tutkimuskysymyksistä liittyi yksinadoptoitaineiden kokemuksiin yhden vanhemman perheessä elämisestä ja yksinhuoltajana olemisesta. Kaikki kolme haastateltavaa kertoivat käyttävänsä itsestään nimitystä yksinhuoltaja, mutta kaksi heistä painotti olevansa ennen kaikkea äiti ja vasta sen jälkeen yksinhuoltaja. Yksi haastateltava sanoi käyttävänsä yksinhuoltajanimitystä ainoastaan virallisissa tiedoissa. Äideistä yksi käytti myös nimitystä yksinhakija, joka kertoi vanhemmuuden roolin määrittämisestä adoption kautta.

Virallisesti yksinhakijaksi, koska meitä sanottiin yksinhakijoiksi, jotka hakivat yksin lasta, mutta muuten ihan äidiksi, ei sen kummempaa. Tai yksinhuoltajaksi.

Haastateltavat kokivat roolinsa vanhempina erilaiseksi verrattuna niin sanottuihin ydinperhevanhempiin. Yksi äideistä pohti oman vanhemmuutensa olevan enemmän opittua kuin synnynnäistä. Biologisessa raskaudessa suhde lapseen syntyy jo raskauden aikana, kun taas adoptiossa lapsi tulee uuteen perheeseen oman historiansa kanssa. Adoptiovanhemmuuteen saatettiin liittää äidin mukaan myös mielikuva tehtävän suorittamisesta. Tätä ajatusta tukivat säännöllisin väliajoin adoptiolapsen synnyinmaahan tehtävät raportoinnit hänen sopeutumisestaan uuteen perheeseensä. Yksi äideistä pohti rooliaan vanhempina erilaiseksi siinäkin mielessä, että lapsen elämään kuului myös toinen, biologinen, äiti.

Ja siinä tulee sekin että se lapsen synnyinmaan äiti on luovuttanut sen lapsen, että ei se ainakaan huonompaan oo halunnu sitä lasta. Et siinä on semmonen pointti, että pitäis niinku pystyy, et kuitenkin on velkaa sille äidille aika paljon, et se siinä tulee.

Yksinadoptoimalla perustetun perheen vertaaminen ydinperheeseen herätti haastateltavilla ajatuksia omasta riittävydestä ja roolista perheen ainoana vanhempina. Adoption kautta syntynyt vanhemmuus nähtiin erilaisena vanhemmuutena pääasiassa muiden ihmisten reaktioiden kautta. Vaikka haastateltaville itselleen adoptio oli vain keino muodostaa perhe, he saivat ympäristöstä säännöllisesti muistutusta siitä, että kyseessä oli nimenomaan adop-

tioperhe. Ympäristöstä tulleet huomautukset ja ihmisten luomat katseet kertoivat erilaisuuden kokemuksesta lähinnä äideille, joiden lapset erosivat heistä ulkonäöllisesti.

Sillä tavalla kun on yksin adoptoinut niin pitää yksin laittaa rajat ja järjestyksen. Monta kertaa semmosissa perheissä, joissa on myös isä niin isä laittaa lapsen kuriin ja äiti on hellempi. Mun pitää nyt ne rajat laittaa molemmin puolin ja olla sellainen joustava.

(---) Jos liikkuu jossain missä meitä ei olla vielä nähty ja katotaan pitkään, niin sitten niinku huomaa, että katotaan kun on erilainen, mustatukkainen Kiinasta tullut tai ulkomaalaisen näkönen.

Avioeron kautta yksinhuoltajaksi päätyneisiin verrattuna yksinadoptoineet kokivat olevansa helpommassa asemassa. He kuvasivat omaa rooliaan yksinhuoltajana tietoiseksi valinnaksi, jonka on vapaaehtoisesti tehnyt. Yksi äideistä pohti asiaa sanomalla, että avioeroon liittyy usein surun ja epäonnistumisen tunteita, kun taas yksin adoptoiminen on seurausta suunnitelmallisuudesta ja tietoisista ratkaisuista.

Kyllä varmaan sillä tavalla, että ei ole semmosia vaikeuksia eikä niitä ristiriitoja, mitä varmaan avioeron myötä (---). Kyllä se varmaan helpompaa on kuin jos olisi semmonen huono ihmissuhde, se vaatisi enemmän tai varmaan näkyisi lapsessakin, jos olisi jotain. Se varmaan helpottaa kun ei ole avioeroa taustalla.

Varmasti joo, koska tää on niinku vapaaehtonen, tavallaan sillai, et siinä ei oo sitä tämmöstä parisuhteen kriisiä takana ja niitä taakkoja, että tuota onhan se varmaan aika raju semmonen avioero, prosessi saattaa olla. Että tuota joo, sillei niinku, joo et ei oo semmosta pettymyksen kautta niinku joutunut siihen yksin, et jouduu, et sillai et siihen on hakeutunu, et onhan se sillai et on täyty-ny ihan tietonen valinta tehdä kun on tähän ryhtynyt.

Yksinadoptoineiden arjessa vastuu lapsesta on täysin äidin harteilla. Eroperheissä vastuuta voidaan usein jakaa ja lapset tapaavat myös isäänsä, jolloin äiti saa mahdollisuuden levätä. Kysyin haastateltavilta mistä he itse saavat voimia vanhemmuuteen ja yleisimmät vastaukset liittyivät harrastuksiin, ystävien tapaamiseen sekä lapsen kehityksen ja kasvun seuraamiseen. Yksi äideistä koki saaneensa eniten voimia lapsesta ja lapsen tulon myötä saapuneesta tunteesta, että ”elämä on tässä ja nyt”. Toinen äiti mainitsi saaneensa

paljon tukea arkeen neuvolan ja päiväkodin henkilökunnalta sekä muista lapsiperheistä.

No, jos lähtee käymään jossain tilaisuudessa tai kylässä tai tosiaan pääsee kävelemään, lenkille itsekseen, niin siitäkin saa voimia. Ja siitä kun lapsi on tosiaan terve ja kehittyy koko aika ja on tasapainoinen ja aika helppo. Sitte ku päiväkodissa kehutaan, niin semmoset asiat.

Yksinhuoltaja-nimitys kätkee sisäänsä ajatuksen toisen osapuolen puuttumisesta, josta syntyy helposti käsitys siitä, että vain kahden vanhemman perhe on kokonainen. Haastattelemistani äideistä yksi kertoi suoraan harmitelleensa sitä, ettei perheessä ollut myös isää. Toinen haastateltavista sanoi isäkysymyksen konkretisoituneen vasta lapsen alettua kysymään tietoja omasta isästään. Kaikki äidit pitivät huolta siitä, että lapsella oli ympärillään myös miestenmalleja. Kukaan heistä ei ajatellut, että isän puuttuminen arjesta estäisi lasta elämästä tasapainoista elämää.

Mä en ole sitä niin kauheasti ajatellut, lapsi kuitenkin näkee kun ystäväperheissä on isä, ni hän näkee mallia. En mä sitä ainakaan mitenkään negatiivisesti ajatellut. Tai joskus olin ajatellut kun iteläni kuitenkin oli lapsuudessa kokonainen perhe, että lapselta puuttuu isä. Kyllä sitä joskus oon ajatellu, mutta en mitenkään syvällisesti että se olis kauheen iso puute lapsen elämässä.

Onhan se surku, että kyllähän hänkin sen isän varmasti ansaitsisi tai sillei (---). Onhan se surku tavallaan et ei semmosta oo, mutta sen kanssa pitää vaan elää, et ei sen kanssa voi, et ei sen voi antaa invalidisoida elämäänsä.

Äidit eivät kokeneet elävänsä isän puuttumisen vuoksi vajaassa tai puutteellisessa perheessä. Yksi haastateltavista harmitteli sitä, että yksinhuoltajuuteen liitetään paljon negatiivista huomiota. Hän kertoi esimerkin tilastoista, joissa yksinhuoltajien perheet nähdään usein ongelmallisina ”sosiaalitapauksina”. Omassa elämässään yhden vanhemman perheessä haastateltavat näkivät kuitenkin enemmän hyviä puolia kuin huonoja. He näkivät vahvuuksina kahden riitelevän vanhemman puuttumisen ja mahdollisuuden antaa lapselle jakamatonta huomiota ilman kilpailuasetelmaa.

Niin, ehkä sitä mä mietin, et kun me nyt ollaan yleensä yksin adoptoineet jo vähän tälle iäkkäämpiä ollaan, niin tuota et sitten,

et ehkä meillä on jo joitain semmosia elämän perusasioita kunnossa kuitenkin sitten.

Kukaan äideistä ei ollut elänyt parisuhteessa lapsen adoptoimisen jälkeen, mutta he suhtautuivat parisuhteen solmimiseen tulevaisuudessa myönteisesti. Kaikki äidit pitivät parisuhdetta mahdollisena, jos he löytävät kumppanin, jonka lapsi hyväksyy ja joka hyväksyy lapsen. Haastateltavat pitivät selkeästi etusijalla lapsen hyvinvointia ja he halusivat suojella lasta suurilta elämänmuutoksilta.

Ei ainakaan, en oo ajatellu, kun lapsi on vielä näin pieni, että hänen elämänsä kannalta on tärkeämpää, että tää säilyy tällasena pysyvänä, että se olis liian suuri muutos lapsen elämässä. Että muuten ihan myönteisesti, mutta siinä tulis niin paljon sitte erilaisia lapselle, että mä oon ajatellu että on paras, että mä kasvatan lapsen nyt yksin.

Mä en osaa sanoa, mä oon tosiaan yli nelikymppiseks eläny yksin ja tälle, et en tiää onko se mahdollista enää, et sillei et on urautunu niin et mä teen näin piste, tee sä ihan miten sä haluat. Et sillei et tietynlaiseen joo, jos toinenkin on ihan yhtä itsenäinen ihminen (---).

Yksinadoptoiminen muutti haastateltavien elämän tuomalla mahdollisuuden toteuttaa haaveen omasta lapsesta. Adoption kautta heillä oli mahdollisuus saada oma perhe sekä ottaa vastaan uusi rooli vanhempana ja äitinä. Adoptiosta muodostui haastateltaville ”elämän tärkein asia”, kuten yksi äideistä asian ilmaisi. Adoptiota pidettiin haastavana ja rikkaana kokemuksena, jonka kautta löytyi ”mahdollisuus tehdä kaksi elämää onnelliseksi”. Kaikki haastateltavat kannustivat adoptoimaan yksin, mutta myös miettimään omia voimavaroja.

(---) Siinä kannattaa kyllä tosiaan pohtia kauheen tarkkaan se, että jaksako, et jos lapsi on esimerkiksi erityistarpeinen, et niinhän se on biologisessakin raskaudessa et kaikkee voi sattua. Et ei sitä sillai voi kaikkee aina niinku viimeisen päälle miettiä, että pitää uskaltaa ottaa riskejä ja pitää uskaltaa hypätä tuntemattomaan.

Kyllä mä kannustan, mutta ois ihan hyvä jos ois hyvä tukiverkko ja läheisten tuki, et kyllä se auttaa jaksamaan kun sitä on, vaikka kyllä siinä odotusaikana voi tuntua, että kyllähän mä jaksan, mutta kyllä sitä tarttee sitä tukea niinku kaikki vanhemmat.

6.7 Jatkotutkimushaasteet

Yksinadoptoimista on Suomessa tutkittu hyvin vähän, joten aihe tarjoaa tulevaisuudessa useita mahdollisuuksia tarkempaan tarkasteluun. Oman tutkimukseni kaltainen, mutta tutkimusjoukoltaan laajempi, työ antaisi aiheeseen varmasti enemmän syvyyttä ja toisi entistä paremmin esiin tutkimukseen osallistuneiden kokemusten eroavaisuudet ja samankaltaisuudet. Yksi haastattelumistani äideistä koki yksinhuoltajuuden olevan yhteiskunnassa kielteisesti väritynyt teema, johon liitetään paljon ennakkoluuloja. Äiti ei itse kokenut kuuluvansa tähän kategoriaan, sillä hänelle itselleen yksinhuoltajuus oli tietoinen valinta ja hän oli omaan ratkaisuunsa erittäin tyytyväinen. Tämän viitekehyksen pohjalta yksinhuoltajuus tarjoaa mahdollisuuden tehdä vertailevaa tutkimusta eri yksinhuoltajaryhmien sisällä. Kysymys siitä, miten yksinadoptoineet eroavat muista yksinhuoltajaryhmistä esimerkiksi sosio-ekonomiselta asemaltaan, tuottaisi lisää tietoa yksinhuoltajuuden monimuotoisuudesta.

Omassa tutkimuksessani keskityin keräämään adoptioäitien kokemuksia adoptioprosessin eri vaiheista. Uutta näkökulmaa aiheeseen toisi tutkimuksen kohdistaminen yksinhuoltajaperheissä kasvaneisiin adoptiolapsiin ja heidän kokemuksiinsa. Ensimmäisten yksinadoptoineiden henkilöiden jälkikasvu alkaa olla jo aikuistumassa, joten heillä olisi jo vuosien ajalta arvokasta kokemusta elämästä yhden vanhemman adoptioperheessä.

Vuoteen 2004 mennessä Suomessa on myönnetty vain yksi adoptiolupa miehelle. Uskallan ennustaa, että tulevaisuudessa miesten osuus yksinadoptoinista kasvaa sitä mukaa kun miehet ottavat isomman roolin aktiivisina vanhempina ja uskovat omiin kykyihinsä itsenäisinä kasvattajina. Jos kehitys kulkee siihen suuntaan, että myös miehet valitsevat adoption tietoisien harkinnan tuloksena, olisi mielenkiintoista tutkia miten he ovat kokeneet ympäristön asenteet ja ennakkoluulot yksinadoptoinutta miestä kohtaan.

7 POHDINTA

Minulta on usein kysytty miksi valitsin nimenomaan yksinadoptoimisen opin-
näytetyöni aiheeksi ja joka kerta joudun miettimään miten sen oikein selittäi-
sin. Ehkä mielenkiintoni aihetta kohtaan syntyi sen monitasoisuudesta, adop-
tion ja naisen asemaa koskevan historiallisen muutoksen muodostamasta se-
koituksesta. Adoptiossa minua viehätti ajatus siitä, että entuudestaan tunte-
mattomat osapuolet sitovat välilleen yhden elämänsä vahvimista, ellei vah-
vimman, siteen. Itsenäisessä vanhemmuudessa näin viitteitä yksilönvalintaa ja
naisen yhteiskunnallista asemaa kohtaan. Näiden osatekijöiden ansiosta pys-
tyin upottamaan pääni historian kautta nykyaikaan ja tapaamaan elämäänsä
tyytyväisiä, henkilökohtaisen valinnan kautta äideiksi kasvaneita naisia.

Opinnäytetyötä tehdessäni seurasin mielenkiinnolla adoptiota ja itsenäistä
vanhemmuutta käsitteleviä uutisia, joista merkittävin oli varmasti hedelmöitys-
hoitojen salliminen myös yksinäisille naisille. Aihetta käsittelevään materiaaliin
tutustuessani havahduin huomaamaan, että suurin osa lukemistani teoksista
oli naisten kirjoittamia. Onko todella niin, että valitsin työlleni sukupuolisesti
värittäneen aiheen? Olisinko ehkä tutkinut teemaa toisesta näkökulmasta, jos
olisin ollut mies? Mietin sitäkin, että oliko minulla jo ennen opinnäytetyötä
aloittaessani vahvat mielikuvat valitsemastani aiheesta, jotka ehkä estivät mi-
nua näkemästä asiaa täysin objektiivisesti. Ehkä minulla oli naisena tietynlai-
nen asenne myös tasa-arvoa ja naisten oikeuksia kohtaan. Jossain vaiheessa
aloin pohtimaan sitäkin, että onko yksinäisten naisten oikeus saada lapsi eri-
lainen vai samanlainen kuin lapsen oikeus saada perhe. Haastatteleman
adoptioäidit kuitenkin vahvistivat käsitystäni siitä, että naisen oikeus omaan
perheeseen voi olla myös lapsen oikeus.

Adoptiopäätöksen tekeminen oli kaikille haastattelemilleni adoptioäideille pit-
kän harkinnan tulos ja ”se oikea ratkaisu” heidän omassa elämässään. Anu
Hyppösen (2002, 53) tutkimuksessa itsenäisen äitiyden valinneista puolet ker-
toi biologisen raskauden olleen heille täysin suunniteltu ratkaisu ja puolet ker-
toi raskauden alkaneen vahingossa. Yksinadoptoineille äidiksi tuleminen mer-
kitsee aina tietoista valintaa, jonka toteutuminen edellyttää adoptioneuvontaan

osallistumista ja adoptioluvan saamista sekä hyvää taloudellista, henkistä ja terveydellistä tilannetta.

Omassa tutkimuksessani haastateltavat kertoivat kokeneensa adoptioneuvonnan tärkeänä aikana miettiä omia motiiveja ja elämäntilannetta tulevan lapsen näkökulmasta. Neuvontaa pidettiin myös ongelmakeskeisenä ja osittain puutteellisena sisällön tiimoilta. Ympäristöltä haastateltavat kertoivat saaneensa paljon rohkaisevaa palautetta, mutta he kokivat joutuneensa myös katseiden kohteeksi, ainakin kun äidin ja lapsen ulkonäkö erosivat toisistaan ihonvärin ja kasvonpiirteiden vuoksi. Jalustalle nostaminen ja yltiöpositiivinen asenne tuntuivat heistä tuijottamisen lisäksi ikäviltä. Osa haastateltavien ystäväistä ja sukulaisista suhtautui heti adoptiopäätöksestä kuultuaan erittäin myönteisesti ja viimeistään lapsen saavuttua Suomeen lapsi hyväksyttiin nopeasti lähiyhteisön ja suvun jäseneksi. Vaikka adoptioäidit halusivat tulla kohdelluksi tavallisina perheenäiteinä, heistä osa toivoi erityisesti viranomaisten ottavan paremmin huomioon lapsen adoptiotaustan. Adoptiota koskevan tiedon toivottiin lisääntyvän erityisesti viranomaisten kohdalla.

Haastatteluissa ja aiheesta omien tuttavieni kanssa keskusteltuani tuli selkeästi ilmi, että mahdollisuus yksinadoptoimiseen on vielä melko tuntematon asia. Viime vuosina julkisuuden henkilöiden yksinadoptoimat lapset ovat kuitenkin tuoneet aiheelle niin Suomessa kuin muissakin maissa lisää palstatilaa lehtien sivuille. Vaikka tieto tuo mukanaan suvaitsevuuutta ja ymmärrystä, on vaarana, että niin yksinadoptoimisesta kuin adoptiosta yleensäkin tulee trendi ja muoti-ilmiö, jonka taustalla ei ole enää lapsen etu. Pop-ikoni Madonna nousi lokakuussa 2006 julkisuuteen aikeellaan adoptoida poikalapsi Malawilta. Madonnaa syytettiin muun muassa lakien ohittamisesta rahan avulla ja köyhien maiden lasten ”shoppailusta”. Adoptioaikeet synnyttivät laajaa keskustelua siitä, onko lapsen adoptoiminen köyhemmästä maasta rikkaaseen länsimaaan hyväntekeväisyyttä vai ihmiskauppaa. (Ervamaa 2006.) Adoptioon tarkemmin perehdyttyäni voin sanoa, että ihmiskauppa ja hyväntekeväisyys ovat adoptio toiminnan ääripäät, jotka peittävät alleen adoption todellisen tarkoituksen. Loppujen lopuksi adoption tulisi olla keino saattaa omaa lasta kaipaavat ja perhettä toivova lapsi yhteen tavoitteena kaikkien osapuolten tyytyväisyys ja haaveiden todeksi tuleminen.

Sosionomin (AMK) koulutuksen saaneena minulla ei ole ammatillista pätevyyttä antaa adoptioneuvontaa vaan siihen vaaditaan yliopistotason tutkinto. Ammatillisesta näkökulmasta adoption valitseminen opinnäytetyöni aiheeksi muodostui haasteelliseksi myös siitä syystä, että adoptio ei kuulu sosiaalialan opinto-ohjelmaan. Pääsin kuitenkin tutustumaan käytännön adoptiotyöhön kahdella työharjoittelujaksolla Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimistossa, joiden aikana sain valtavasti hyödyllistä tietoa adoptioprosessin eri vaiheista. Vaikka oman koulutukseni kautta en varsinaista adoptiotyötä pääsekään tekemään, voin silti hyödyntää opinnäytetyöprosessin aikana oppimaani myös muussa sosiaalialan työssä. Adoptioiden, erityisesti kansainvälisten adoptioiden, määrä on ollut Suomessa jatkuvassa kasvussa 20 viime vuoden aikana, joten adoptioerheiden kohtaaminen on enemmän kuin todennäköistä tulevaisuuden työssä. Viranomaisena ja sosiaalialan työntekijänä on tärkeää tiedostaa oma toiminta ja asennoituminen erilaisiin asiakkaisiin. Keräämistäni tutkimustuloksista ilmeni, että adoptioäidit pitivät viranomaisilta saamaansa tukea erittäin merkityksellisenä tekijänä heidän oman jaksamisensa kannalta. Tätä taustaa vasten voin miettiä miten omalla toiminnallani pystyn tukemaan adoptiovanhempia heidän omassa vanhemmuudessaan, ottamaan huomioon lapsen näkökulman sekä ohjaamaan vanhempia tekemään valintoja lapsen parhaaksi.

Yksi opinnäytetyöni lähtökohdista oli tuoda esiin adoptiota yhtenä perheen muodostamisen keinoista ja kerätä kokemuksellista tietoa yksinadoptoineilta. Tavoitteenani oli tarjota monipuolista tietoa adoption parissa työskenteleville sekä asiasta muuten kiinnostuneille henkilöille. Tutkimuksesta on erityisesti hyötyä adoptiota harkitseville ja suunnitteleville yksinäisille henkilöille. Tutkimustulosten ja teoriaosuuden kautta heillä on mahdollisuus saada kokemuksellista tietoa jo lapsen adoptoineilta henkilöiltä. Toisten samassa tilanteessa olleiden henkilöiden kokemuksiin tutustuminen on omien havaintojeni mukaan tärkeää erityisesti yksinadoptiota suunnitteleville. Pelastakaa Lapset ry voi hyödyntää opinnäytetyötäni adoptioneuvonnan aikana esittelemällä sitä yksinhakijoille yhtenä tietolähteenä muun materiaalin ohessa.

Lopuksi haluan sanoa lämpimät kiitokset Pelastakaa Lapset ry:n Keski-Suomen aluetoimistolle ja kaikille haastateltaville. Haluan kiittää myös ohjaa-

vaa opettajaa Marja-Liisa Kokkoa sekä opponenttia Johanna Kärkkäistä, joilta molemmilta sain tukea ja tarpeellisia parannusehdotuksia.

LÄHTEET

Alanen, L. 1994. Perhelapsuus ja lasten perheys – ”perhe” lasten näkökulmasta. Teoksessa Linna, P. (toim.) Perhe. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisu- ja, Sarja C Nro &, Tampereen yliopisto, 103–125.

Arnkil, E. 1994. Missä määrin perheiden tulisi pitää huolta jäsenistään? Teoksessa Linna, P. (toim.) Perhe. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisu- ja, Sarja C Nro 6, Tampereen yliopisto, 50 – 61.

Asetus lapseksiottamisesta. Säädetty 30.5.1997/508. Valtion säädöstietopankin Finlexin www-sivusto. [Viitattu 23.7.2006]
[Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970508](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19970508).

Astikainen, A. 2006. Eduskunta sallii hedelmöityshoidot naispareille ja yksin eläville naisille. Helsingin Sanomat 14.10.2006.

Belgium passes gay adoption law. 21.4.2006. BBC NEWS. [Viitattu 26.6.2006]
[Http://www.bbc.co.uk/2/hi/europe/4929604.stm](http://www.bbc.co.uk/2/hi/europe/4929604.stm).

Ervamaa, T. 2006. Ihmisoikeusjärjestöt moittivat Madonnaa adoptoinnista. Helsingin Sanomat 18.10.2006.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Graff, J. 2004. We need more babies! Time 29.11.2004, 40-42.

Hankonen, R. 2006. Ensimmäinen äitienpäivä. Tehy 8/2006, 22–24.

Harris, S. 2006. Single minded: I want your baby (but not you). Julkaistu 21.5.2006. [Viitattu 21.5.2006] The Independent – lehden verkkojulkaisu.
[Http://news.independent.co.uk/uk/this_britain/article549445.ece](http://news.independent.co.uk/uk/this_britain/article549445.ece).

Henderson, M. 2006. Fathers are out of the picture as lesbians get IVF. The Times-lehden verkkojulkaisu 13.7.2006.

[Http://www.timesonline.co.uk/article/0,,8122-2267632,00.html](http://www.timesonline.co.uk/article/0,,8122-2267632,00.html).

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Hyppönen, A. 2002. Halusin lapsen mutten miestä – Itsenäinen äitiys naisen valintana. Pro gradu-tutkielma. Yhteiskuntapolitiikka, Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa Ruusu vuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189–222.

Högbacka, R. 2005. Globalisaatio kiihdyttää kansainvälistä adoptiota. Helsingin Sanomat 4.9.2005.

Jallinoja, R. 1997. Moderni säädyllisyys – Aviosuhteen vapaudet ja sidokset. Tampere: Gaudeamus.

Kalland, M. 1999. Sijais- tai adoptiolapsi ja kiintymyssuhteen tukeminen. Psykoterapia 3/1999, 12–21.

Kari, E. 2004. Adoptioäitiys – tavallista vai erityistä äitiyttä? Pelastakaa Lapset 3/2004, 8 - 9.

Kinnunen, T. 2001. Suursodan varjossa. Teoksessa Utrio, K. (toim.) Perhekirja – Eurooppalaisen perheen historia. Helsinki: Tammi, 406–418.

Kolu, T. 1994. Keskustelua perheen merkityksen muutoksista ja teollistumisesta. Teoksessa Linna, P. (toim.) Perhe. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja, Sarja C Nro 6, Tampereen yliopisto, 31 – 36.

Lastensuojelu 2004. Stakes, Suomen virallinen tilasto. Sosiaali- ja terveystieteen tutkimus- ja kehittämiskeskus sivusto. Sivusto päivitetty 11.5.2006. [Viitattu 26.7.2006]

[Http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm](http://www.stakes.fi/FI/Tilastot/Aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm).

Laki lapseksiottamisesta. Säädetty 8.2.1985/153. Valtion säädöstietopankin Finlexin www-sivusto. [Viitattu 23.7.2006]

[Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1985/19850153](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1985/19850153).

Lavi, M. 2003. Arki tuo luottamuksen. Pelastakaa Lapset 1/2003, 18-19.

Metsämäki, M. & Nisula, P. 2006. Aktivistit – Suomalaisten kansalaisliikkeiden tarina. Helsinki: Edita.

Nopola, S. 1991. Äiti tuu ikkunaan. Helsinki: WSOY.

Nätkin, R. 1991. Siveettömät, itsekkäät, emansipeeratut. Teoksessa Nopola, S. (toim.) Äiti tuu ikkunaan. Helsinki: WSOY, 11–25.

Nätkin, R. 1997. Kamppailu suomalaisesta äitiydestä. Tampere: Gaudeamus.

Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, H. & Nätkin, R. (toim.) Perhe murroksessa – Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–38.

Ojansivu, M. 2005. Yksinhuoltajien ansiot nousevat lähes tasatahtia muiden tulonsaajien kanssa. Helsingin Sanomat 18.12.2005.

Parviainen, H. 2003. Kansainvälinen adoptiotoiminta Suomessa vuosina 1970–2000. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja E 15/2003. Väestöliitto.

Peltomaa, M. 2002. Oikea perhe. Pieksämäki: Schildts.

Peltoniemi-Ojala, M. 1999. Oma lapsi – vihdoinkin. Pelastakaa Lapset. Jyväskylä: Gummerus.

Prowler, M. 1990. Single Parent Adoption: What You Need to Know. National Adoption Center. Revised by Debra G. Smith, National Adoption Information Clearinghouse (DHHS). 1994. U.S. Department of Health and Human Services. Administration for Children and Families. Viitattu 5.4.2006.
[Http://naic.acf.hhs.gov/pubs/f_single/f_singlea.cfm](http://naic.acf.hhs.gov/pubs/f_single/f_singlea.cfm).

Pulma, P. & Turpeinen, O. 1987. Suomen lastensuojelun historia. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.

Riikonen, T. 1991. Vahvaa elämää keittiön ikkunasta? Teoksessa Nopola, S. (toim.) Äiti tuu ikkunaan. Helsinki: WSOY, 149 -158.

Ruxton, S. 1996. Children in Europe. London: NCH Action For Children.

Salzer, L.P. 1994. Lapsettomuus kriisinä. Helsinki: Otava.

Sinkkonen, J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Juva: WSOY.

Suomen kansainvälisten lapseksiottamisasioiden lautakunta: toimintakertomus 2004. 2005. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön sivusto. [Viitattu 4.4.2006]
[Http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2005/09/hl1125662884635/passthru.pdf](http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/store/2005/09/hl1125662884635/passthru.pdf).

Takala, P. 1994. Kohti postmodernia perhettä – perhepolitiikan muuttuvat käsitteet. Teoksessa Linna, P. (toim.) Perhe. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja, Sarja C Nro 6, Tampereen yliopisto, 7-30.

Talvikoski, E. 2004. ”Siellä se todellistuu se oma unelma” – Tutkimus vertaisryhmätoiminnan merkityksistä yksinadoptoiville naisille. Pro gradu-tutkielma. Sosiaalityö, Helsingin yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos.

Taskinen, S. 1994. Perhe muuttuvassa maailmassa. Teoksessa Linna, P. (toim.) Perhe. Sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja, Sarja C Nro 6, Tampereen yliopisto, 3 -6.

Tuohela, K. 2001. Elämän pesä. Teoksessa Utrio, K. (toim.) Perhekirja – Eurooppalaisen perheen historia. Helsinki: Tammi. 462–483.

Utrio, K. 1986. Kalevan tyttäret – Suomen naisen tarina. Helsinki: Tammi.

Utrio, K. 2001. Perhekirja – Eurooppalaisen perheen historia. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1

TEEMAHAASTATTELU

Haastattelu alkoi _____

Haastattelu päättyi _____

1. TAUSTATIEDOT (Haastateltava: 1 2 3)

- ikä _____
- perhesuhteet _____
- koulutusammatti _____
- ikä adoptioprosessin alkaessa _____
- ikä lapsen saavuttua _____

- lapsen ikä Suomeen saavuttua _____
- lapsen sukupuoli _____
- lapsen synnyinmaa _____
- lapsen erityistarpeet _____

2. ELÄMÄNTILANNE ENNEN ADOPTIOTA

- Millaista elämäsi oli ennen adoptiopäätöksen tekemistä?
- Elitkö tuolloin parisuhteessa vai itsenäisesti?
- Mitkä asiat adoptiopäätöksen syntymiseen eniten vaikuttivat?
- Miksi halusit saada lapsen?
- Halusitko lapsen nimenomaan yksin?
- Miten päädyit juuri adoptioon?
- Millainen päätös oli tehdä? Hidas vai nopea, helppo tai vaikea, prosessi?
- Keille kaikille kerroit päätöksestäsi?
- Miten ystävät ja sukulaiset suhtautuivat adoptiopäätökseen?

3. ADOPTIONEUVONTA

- Millaisena koit adoptioneuvonnan?
- Miten sosiaalityöntekijä suhtautui yksinhakijaan?
- Millaista tukea sait sosiaalityöntekijältä ja muilta hakijoilta?
- Osallistuitko adoption ryhmävalmennukseen (esim. PRIDE)? Mielenpitoita?
- Millaisia ”erityisvaatimuksia” koit yksinhakijan kohdanneen neuvontavaiheessa verrattuna pariskuntina hakeneisiin vai oliko sellaisia olemassakaan?
- Kuinka kauan neuvontavaihe kesti? (ensimmäisestä sosiaalityöntekijän tapaamisesta lautakunnalta saatuun päätökseen)?

4. LAPSEN ODOTUSAIKA JA SAAPUMINEN SUOMEEN

- Kuinka kauan odotit lapsiesityksen saamista lautakunnan päätöksen jälkeen?
- Kuinka kauan koko prosessi kesti ensimmäisestä sosiaalityöntekijän tapaamisesta lapsen saapumiseen?
- Millaisena aikana muistat lapsen odotusajan?
- Keneltä sait tukea tässä vaiheessa?
- Millaista tukea sait läheisiltä?
- Osallistuitko odotusvaiheessa vertaisryhmän toimintaan?

5. ELÄMÄ LAPSEN SAAPUMISEN JÄLKEEN

- Millaisia ajatuksia lapsen saaminen pitkän odotusajan jälkeen herätti?
- Millaisia tunteita vanhemmuus ja äitiys elämääsi toivat?
- Miten ympäristö on suhtautunut yksin adoptoineeseen naiseen?
- Miten ympäristö on suhtautunut lapseen?
- Millainen elämänmuutos lapsen tulo oli?
- Millaista tukea olet saanut ja keneltä?
- Millaista tukea olet kokenut tarvitsevasi lapsen saapumisen jälkeen?
- Onko läheisten suhtautumisessa tapahtunut muutoksia suuntaan tai toiseen lapsen saapumisen jälkeen?
- Miten viranomaiset ovat suhtautuneet yksin adoptoineeseen (neuvola, lääkäri, päiväkotitoimi, koulu, opettajat jne.)?
- Tunsitko missään vaiheessa oireita adoption jälkeisestä masennuksesta?

6. YHDEN VANHEMMAN PERHE

- Mitä nimitystä itsestäsi käytät kuvatessasi rooliasi vanhempana? (yksinhuoltaja, sinkkuvanhempi, itsenäinen äiti vai muu?)
- Koetko roolisi vanhempana erilaiseksi kuin muiden vanhempien adoption ja erityisesti yksin adoptoimisen vuoksi? Jos koet, niin miten?
- Koetko olevasi erilainen yksinhuoltaja kuin esimerkiksi avioeron seurauksena yksinhuoltajaksi päätenyt?
- Millaisia vaatimuksia ympäristö on asettanut yksinhuoltajaa kohtaan?
- Mistä saat voimia vanhemmuuteen? (vertaistuki, sos.verkosto, harrastukset?)
- Mitä ajatuksia sinussa herättää isän puuttuminen lapsen elämästä?
- Mitä mieltä olet ajatusmallista, että lapsi tarvitsee myös isän kasvaakseen tasapainoiseksi yksilöksi?
- Miten lapsi suhtautuu elämäänsä yksivanhempaisessa perheessä?
- Miten suhtaudut parisuhteeseen? Toivotko eläväsi vielä parisuhteessa?
- Mitä mieltä kokemustesi perusteella olet yksin adoptoimisesta?

7. MUITA HUOMIOITA JA AJATUKSIA